

August Strindberg

Samlade Verk 14. Svenska öden och äventyr II. Textkritisk kommentar

August Strindbergs Samlade Verk. Nationalupplaga Textkritisk kommentar till SV 14 Svenska öden och äventyr II Av Bengt Landgren och Ljubica Miočević. Stockholms universitet, Stockholm 2020.

Information om upphovsrätt för detta verk, samt upplysningar om ur vilket bibliotek eller ur vilken samling det avfotograferade exemplaret är hämtat, finns hos Litteraturbanken:

<https://lb.se/författare/StrindbergA/titlar/StrindbergTK14/faksimil?om-boken>

Hämtad från Litteraturbanken.se:

<https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:lb-lb99909014-faksimil>

August Strindbergs Samlade Verk

Nationalupplaga

TEXTKRITISK KOMMENTAR TILL
AUGUST STRINDBERGS SAMLADE VERK

DEL 14

SVENSKA ÖDEN OCH ÄVENTYR

II

av Bengt Landgren och Ljubica Miočević

*Denna nationalupplaga
av August Strindbergs Samlade Verk utges av Stockholms universitet
genom Romanska och klassiska institutionen
med stöd av Statens kulturråd, Stockholms universitet, Vetenskapsrådet,
Torsten Söderbergs Stiftelse och Ragnar Söderbergs stiftelse.*

*Upplagan består av textvolymerna med kommentarer och separata textkritiska kommentarer;
den kompletteras av databaser som utvecklas och tillgängliggörs av Språkbanken
vid Göteborgs universitet (spraakbanken.gu.se).*

*August Strindbergs Samlade Verk, både textvolymerna och textkritiska kommentarer,
publiceras i Litteraturbanken (litteraturbanken.se).*

*Föreliggande textkritiska kommentar (färdigredigerad 2017) gäller Svenska öden och äventyr II,
som redigerades av Bengt Landgren och som ingår i textvolym nr 14,
utgiven på Almqvist & Wiksell förlag 1990.
På baksidan av titelsidan i textvolymerna redogörs för vilka instanser
och personer som var ansvariga för utgivningen detta år.*

Ledningsgrupp

Gunnel Engwall (ordförande), Magnus Röhl (vice ordförande), Anders Cullhed

Redaktionskommitté

*Magnus Röhl (ordförande), Gunnel Engwall, Olle Josephson,
Camilla Kretz, Björn Meidal, Per Stam, Carin Östman*

Redaktion (2017)

*Per Stam (huvudredaktör)
Elin Andersson, Ljubica Miočević, Ilaria Tedde*

© Stockholms universitet

Stockholm 2020

*Teknisk redigering och pdf-konvertering
av redaktionen för August Strindbergs Samlade Verk*

ISBN: 978-91-85493-14-2

Innehåll

Särskilda anvisningar	7
SVENSKA ÖDEN OCH ÄVENTYR II	9
Textläget	11
Upplagor på svenska	13
Upplagor på andra språk	25
Manuskript	28
Tryckta exemplar med Strindbergs ändringar	29
Förarbeten och övriga manuskript	31
En Triumf	33
Textläget	33
Strindbergs ändringar inför andra upplagan	34
Textens placering i Samlade Verk i förhållande till första upplagan	35
En begravning	36
Textläget	36
Utgivarens egna ändringar	37
Strindbergs ändringar inför andra upplagan	38
Textens placering i Samlade Verk i förhållande till första upplagan	39
Herr Bengts hustru	40
Textläget	40
Utgivarens egna ändringar	41
Strindbergs ändringar inför andra upplagan	42
Textens placering i Samlade Verk i förhållande till första upplagan	43
De lycksaliges Ö	44
Textläget	44
Utgivarens egna ändringar	45
Ändringar i första upplagan som införts i Samlade Verk	46
Ändringar i första upplagan som ej införts i Samlade Verk	48
Strindbergs ändringar inför andra upplagan	51
Ändringar i ett tryckt exemplar av första upplagan	52
Beskrivning av originalmanuskriptet	53

Strindbergs ändringar i originalmanuskriptet	54
Textens placering i Samlade Verk i förhållande till originalmanuskriptet och första upplagan	55
En häxa	56
Textläget	56
Utgivarens egna ändringar	57
Strindbergs ändringar inför andra upplagan	58
Ändringar i ett tryckt exemplar av första upplagan	60
Textens placering i Samlade Verk i förhållande till första upplagan	61
Sista skottet	62
Textläget	62
Utgivarens egna ändringar	63
Strindbergs ändringar inför andra upplagan	64
Textens placering i Samlade Verk i förhållande till första upplagan	65
Tschandala	66
Textläget	66
Textrevisionen i Samlade Verk	67
Förarbeten	73
Textens placering i Samlade Verk i förhållande till den danska översättningen 1889 och den första svenska upplagan 1897	74
Vid Likvakan i Tistedalen	75
Textläget	75
Utgivarens egna ändringar	76
Ändringar i första upplagan som införts i Samlade Verk	77
Ändringar i första upplagan som ej införts i Samlade Verk	78
Beskrivning av originalmanuskriptet	80
Strindbergs ändringar i originalmanuskriptet	81
Textens placering i Samlade Verk i förhållande till originalmanuskriptet och första upplagan	82
Stråmannen	83
Textläget	83
Utgivarens egna ändringar	85

Ändringar i första upplagan som införts i Samlade Verk	86
Ändringar i första upplagan som ej införts i Samlade Verk	88
Beskrivning av originalmanuskriptet	91
Strindbergs ändringar i originalmanuskriptet	92
Slutet på en berättelse om Fredrik I och Hedvig Taube	93
Textens placering i Samlade Verk i förhållande till originalmanuskriptet och första upplagan	98
En kunglig revolution	99
Textläget	99
Utgivarens egna ändringar	100
Beskrivning av originalmanuskriptet	101
Förarbeten	105
Textens placering i Samlade Verk i förhållande till första upplagan	106
ERRATA	107
Förteckning över errata	109
DOKUMENT	111
Förteckning över faksimilerade dokument	113

Särskilda anvisningar

De centrala redigeringsprinciperna i nationalupplagan inklusive principer för den textkritiska kommentaren återfinns i del 1 av textvolymsviten; se även Allmänna anvisningar i början av sviten av textkritiska kommentarer. Här följer kompletterande anvisningar för den textkritiska kommentaren till del 14, *Svenska öden och äventyr II. Berättelser från alla tidevarv*.

De manuskript som finns på Kungliga biblioteket i Stockholm och ingår i Strindbergs manuskriptsamling »Gröna Säcken» har SgNM som övergripande signum. Format, papperssort och eventuell vattenstämpel rörande dessa manuskript redovisas i Barbro Ståhle Sjönells »Katalog över Gröna säcken. Strindbergs efterlämnade papper i Kungl. biblioteket SgNM 1–9» (1991).

Textvolymen, som utkom 1990, redigerades av Bengt Landgren. Föreliggande textkritiska kommentar baseras till viss del på avsnittet »Tillkomst och mottagande» i SV 14, ss. 363–401, samt på den delvis bevarade dokumentationen av textetableringen. Utgivarens bevarade förteckningar över ändringar har skrivits in av Elin Andersson 2016. En del av materialbeskrivningen är övertagen från Textkritisk kommentar till Samlade Verk del 13. Svenska öden och äventyr I (TK 13), som sammanställts av Ljubica Miočević, för att de två textkritiska kommentarerna skall kunna läsas oberoende av varandra. Denna textkritiska kommentar har utarbetats under 2016–2017 av Ljubica Miočević. Slutgranskning utförd av Per Stam år 2020.

Följande särskilda förkortningar används i denna textkritiska kommentar:

Bennich-Björkman 1992	Bo Bennich-Björkman, »PM rörande hanteringen av problem förbundna med förläggarnas användning av s.k. häftesform vid utgivning av Strindbergs verk. Juli–augusti 1992. Andra tryckningen med korrigeringar september 1992» (Bengt Landgrens arkiv, Uppsala universitetsbibliotek; kopia i Strindbergsprojektets arkiv)
-----------------------	--

- Berendsohn 1951 Walter A. Berendsohn, »En jämförande studie i Strindbergs stil», Nysvenska studier, 1951, årg. 31, ss. 35–45
- Berendsohn 1957 Walter A. Berendshohn, »August Strindbergs berättelse 'Stråmannen'», Samfundet Örebro Stads- och Länsbiblioteks vänner, Meddelanden 25 (1957), ss. 82–94
- Dahlbäck 1981 Lars Dahlbäck, »Förord», i »99 utvalda nummer ur Percy Ahnhem:s samling av Strindbergiana. Bokauktion [...] 21 februari 1981», Libris Auktioner 1981
- Mörnerarkivet Birger Mörners Strindbergssamling, Örebro universitetsbibliotek.
- Ollfors 1987 Anders Ollfors, August Strindberg i bibliografisk och bibliofil belysning, 1987
- SS August Strindbergs Samlade Skrifter, utg. av John Landquist (1912–1920)
- SÖA Svenska öden och äventyr (används endast i tabeller)
- TK 0 Textkritiska kommentarer till August Strindbergs Samlade Verk. Allmänna anvisningar & Appendix, 2008 (litteraturbanken.se)
- TK 13 Textkritisk kommentar till Samlade Verk del 13. Svenska öden och äventyr I, 2020 (litteraturbanken.se)
- Zetterlund 1913 Rune Zetterlund, Bibliografiska anteckningar om August Strindberg, 1913

SVENSKA ÖDEN OCH ÄVENTYR

II

Textläget

I Samlade Verk är *Svenska öden och äventyr* uppdelad i två band (I–II, SV 13 och 14). Den första upplagan av *Svenska / Öden och Äfventyr / Berättelser / från / alla Tidevarf* var planerad att utkomma häftesvis och i fyra band (I–IV), varav band IV aldrig fullbordades; häftena utkom på Looström & Komp:s förlag 1882–1891. Första upplagan innehöll inte alla berättelser som i dag ingår i verket: Samlade Verk 13 motsvarar innehållet i första upplagens band I och en del av band II, medan Samlade Verk 14 innehåller berättelser ur första upplagens band II, III och IV, samt ytterligare två berättelser, som Strindberg avsåg skulle ingå i *Svenska öden och äventyr*, men som av olika skäl först trycktes separat.

Som *bastext* för textetableringen i Samlade Verk har i första hand använts Strindbergs originalmanuskript (MS) eller, när dessa saknats, första upplagan (U 1). I några fall har John Landquist haft tillgång till sedermera förkomna manuskript; i dessa fall har hans edition i Samlade Skrifter (SS), del 11, använts för textetableringen vid sidan av U 1. När MS eller Samlade Skrifter varit bastext har U 1 tjänat som *komplementtext*. Strindberg läste korrektur på U 1.

Den andra, reviderade upplagan (U 2, 1899) har i regel inte påverkat etableringen (några få undantag finns); Strindbergs ändringar inför U 2 redovisas separat (jämför nedan s. 29 f.). Detaljerat textläge beskrivs under respektive berättelse.

På nästa sida finns en översikt över första upplagan av respektive berättelse.

<i>berättelse</i>	<i>SÖA, U 1, häftesemissionen</i>	<i>SÖÄ, U 1, bokemissionen</i>
<i>En Triumf</i>	II:4, 17–23/5 1883 II:5, 22–28/11 1883	band II, november 1883
<i>En begravning</i>	II:5, 22–28/11 1883	band II, november 1883
<i>Herr Bengts hustru</i>	II:5, 22–28/11 1883	band II, november 1883
<i>De lycksaliges Ö</i>	III:1–2, 13–19/11 1884 III:3–5, 23–29/5 1890	band III, 23–29/5 1890
<i>En häxa</i>	III:3–5, 23–29/5 1890	band III, 23–29/5 1890
<i>Sista skottet</i>	III:3–5, 23–29/5 1890	band III, 23–29/5 1890
<i>Tschandala</i>	ingick ej	ingick ej
<i>Vid Likvakan i Tistedalen</i>	IV:1, 23–31/12 1890	publicerades ej
<i>Stråmannen</i>	IV:1, 23–31/12 1890 IV:2, 21–27/8 1891 (oavslutad i U 1)	publicerades ej
<i>En kunglig revolution</i>	ingick ej	ingick ej
<u><i>Övriga första framträdanden i tryck</i></u>		
<i>Tschandala</i>	först tryckt på danska i april 1889 första svenska upplaga 1897 först tryckt som en del av <i>Svenska öden och äventyr</i> i fjärde upplagan (okt–dec 1904)	
<i>Stråmannen</i>	i avslutat skick publicerad i fjärde upplagan av <i>Svenska öden och äventyr</i> (maj 1905)	
<i>En kunglig revolution</i>	först tryckt i fjärde upplagan av <i>Svenska öden och äventyr</i> (april–maj 1905)	

Upplagor på svenska

Första upplagan: häftesmissionen

I Samlade Verk 14 ingår berättelser vilka utkom häftesvis mellan maj 1883 och augusti 1891, samt ytterligare två berättelser som Strindberg avsåg skulle ingå i verket. Häftesmissionen av första upplagan utgavs på Looström & Komp:s förlag i Stockholm under titeln *Svenska / Öden och Äfventyr / Berättelser / från / alla Tidehvarf / af / August Strindberg / Band II (1500-talet), Band III (1600-talet) och Band IV (1700-talet)* (399 s., 386 s. respektive 160 s.; ca 9,5 × 6 cm; jfr textvolymen s. 363 ff. och [dok. nr 14:2](#); på titelsidan är texten skriven med versaler). Upplagan trycktes på Gernandts Boktryckeri-Aktiebolag i Stockholm. Strindberg läste korrektur på första upplagan (se nedan). I denna upplaga utkom *En Triumf, En begravning, Herr Bengts hustru, De lycksaliges Ö, En häxa, Sista skottet, Vid Likvakan i Tistedalen* samt större delen av *Stråmannen*. (Angående *Tschandala, En kunglig revolution* och slutet av *Stråmannen*, se nedan.)

Olika sätt att referera till häftesnumreringen förekommer: Strindberg använder i sina brev en genomgående numrering (1–10 för de första två banden), medan förlaget med flera konsekvent använder en romersk siffra för band och en arabisk för häfte (I:1–5, II:1–5, III:1–5, IV:1–2). Arton av de planerade tjugo häftena utkom. Den ursprungliga planen var att utge häften om fem ark i liten oktav (16 sidor per ark), det vill säga 80 sidor per portion (se Bennich-Björkman 1992, s. 2 f., som därmed rättar den felaktiga uppgiften i äldre forskning att utgivningen skedde i duodesformat). Svensk bokförteckning i Svensk Bokhandels-Tidning anger mycket riktigt genomgående formatet som »liten 8:o». Två avsteg från principen om fem ark per häfte finns (II:5 och III:1–2).

Häfte II:4 (ss. 225–304), innehållande senare delen av *Nya vapen* (se Samlade Verk 13) och början på *En Triumf*, utgavs omkring 20/5 1883; enligt Svensk Bokhandels-Tidning utkom det under perioden 17–23/5 1883.

Häfte II:5 (ss. 305–399, sex ark), innehållande slutet av *En Triumf, En begravning* och *Herr Bengts hustru*, utgavs under perioden 22–28/11 1883.

Dubbelhäfte III:1–2 (ss. 1–80, 81–144, nio ark), innehållande större delen av *De lycksaliges Ö*, utgavs under perioden 13–19/11 1884.

Trippelhäfte III:3–5 (ss. 145–240, 241–304, 305–386), innehållande slutet av *De lycksaliges Ö, En häxa och Sista skottet*, utkom under perioden 23–29/5 1890 (enligt Svensk bokförteckning i Svensk Bokhandels-Tidning). Priset var 1:50 kr.

Häfte IV:1 (ss. 1–80), innehållande *Vid Likvakan i Tistedalen* och början av *Stråmannen*, utkom under perioden 23–31/12 1890 (enligt Svensk bokförteckning i Svensk Bokhandels-Tidning).

Häfte IV:2 (ss. 81–160), innehållande en del av *Stråmannen*, utkom under perioden 21–27/8 1891 (enligt Svensk bokförteckning i Svensk Bokhandels-Tidning). De sista sidorna, som var tänkta att inleda häfte IV:3 (se Brev 8, s. 186), saknas.

Pris per häfte var 50 öre.

Häftesomslagen, vilka har en ljusgrön ton med text och illustrativa inslag i rött, gjordes av Vicke Andrén efter en idé av Strindberg (jfr Brev 3, ss. 181 f., 119, 147).

Vid utgivningen av de första nio häften (I:1–II:9), under 1883, läste Strindberg korrektur. Han var mycket missnöjd med korrekturläsaren J. Almén (se TK 13, s. 14). Hösten 1883 befann sig Strindberg i Paris och han tycks då ha överlåtit korrekturläsningen åt Pehr Staaff. I ett brev 30/10 1883, tillsammans med insänt manuskript, troligen till *En Triumf* och *En begravning*, ger Strindberg instruktion om att Staaff skall läsa korrektur på den sista delen av det 9:e häftet (Brev 3, s. 344). En dryg vecka senare, när manuskript till *Herr Bengts hustru* sänds in, menar Strindberg att »Staaf måste läsa emot i manuskriptet» (Brev 3, s. 350). När manuskript till *De lycksaliges Ö* sänds in i juli 1884 manar Strindberg igen på Looström att inte låta Almén ändra tillbaka hans ändringar (Brev 4, s. 269). Efter att manuskriptet sänts in ville Strindberg »stryka diverse såsom om de 17 o d m», det vill säga avsnittet i *De lycksaliges Ö* om »det hemliga sällskapet De Missnöjda» och »Sällskapet för inbördes beröm eller de 17 ofelbara» (SV 14, s. 76); ändringen genomfördes dock inte (Brev 4, s. 277). Strindberg fick korrektur på *De Lycksaliges Ö* tillsänt till sig medan han var i Schweiz men han menade att han inte hade tid att läsa det (8/8 1884; Brev 4, s. 289). Inför publiceringen av häfte III:1–2, som utkom i mitten av november 1884, skrev Strindberg till Looström: »Du ger väl ut dubbelhäfte (obs. 9 ark af Sv. Ö)? Icke skäl att dela! Och gif de fyra sidorna med, så att historien blir hel.» Dubbelhäftet omfattade dock endast 9 ark och slutet av *De lycksaliges Ö* saknades; först 1890 utkom berättelsens slut, men det var då nyskrivet.

Första upplagan: bokemissionen

I bokform utgavs band II troligen sista veckan i november 1883 (se Brev 3, s. 368; jfr dock reservationen i Bennich-Björkman 1992, s. 6). Bandet innehöll *Utveckling, Paul och Per, Nya vapen, En Triumf, En begrafning* och *Herr Bengts hustru*. Enligt bakre omslag till häfte 5 kostade boken 2:50 kr. Bakre omslag till häfte 10 (II:5) nämner därutöver att priset för klotband var 3:50 kr. Texten i bokupplagan var oförändrad jämfört med häftesutgivningen; det var inte fråga om nytryck eller nysättning (se Bennich-Björkman 1992, s. 4).

Band III, som innefattade *De lycksaliges Ö, En hexa* och *Sista skottet*, utkom under perioden 23–29/5 1890; enligt Svensk Bokhandel-Tidning kostade band III 2:50 kr och klotband 3:50 kr.

Något band IV utkom aldrig. Tanken var att varje band skulle omfatta fem häften (se TK 13, s. 11 f.).

Band I–III utkom i rikt dekorerade förlagspärmar; för det oavslutade band IV saknas motsvarande pärmar. Främre pärmens fond pryds av en bukett tistel, ovanpå vilket ligger parallella gyllene fält med författarnamn och titel i upphöjda svarta bokstäver; fälten ingår i två stiliserade band som löper runt främre och bakre omslag och påminner om medeltida bokband (se dok. nr 14:1). Enligt Ollfors förekommer omslag i åtminstone rött, mörkgrönt, ljus olivgrönt och ultramarin (Ollfors 1987, s. 79). I Vilhelm Nylinsamlingen på Kungl. biblioteket finns exemplar med mörkgröna och röda omslag, där de förra även har blågula bokmärke (Nylin nr 65 respektive 66). Enligt Svensk bokförteckning i Svensk Bokhandels-Tidning utkom band III under perioden 23–29 maj 1890. Priset var 2:50 kr, eller 3:50 för klotband.

En restupplaga utgavs på Beijers med något förändrat omslag. Ollfors har framfört åsikten att detta beror på att Beijers övertog Gernandts restlager, efter att förlaget gick i konkurs 1902 (Ollfors 1987, s. 82). Enligt Bennich-Björkman är förklaringen något annorlunda (Bennich-Björkman 1992, s. 6):

De emissioner från Beijers förlag 1901 och 1912 av en del ark i originalupplagan av SÖÄ [Svenska Öden och Äventyr] som Ollfors påträffat har rimligtvis inget att göra med restupplagor som Beijers övertagit från Gernandtska *förlaget* vid dess konkurs – som för övrigt inträffade först 1903 – utan arken har säkerligen i stället kommit till Beijers vid

Looströms konkurs. Att Loostöm tryckte sin upplaga vid Gernandts *tryckeri* har nog bidragit till att vilseleda Ollfors.

Andra upplagan

Andra upplagan (U 2), med titeln *Svenska Öden och Äfventyr. Berättelser från alla Tidehvarf*, utkom enligt Svensk Bokhandels-Tidning under perioden 9–15/3 1899 på C. och E. Gernandts Förlags-Aktiebolag och trycktes på Gustaf Lindströms Boktryckeri (222 respektive 320 s.; 8:o; enligt Svensk Bokhandels-Tidning kostade första delen 2:50 kr och andra delen 3:00 kr). Endast fyra av de tio berättelser som ingår i SV 14 trycktes i U 2, och då i följande ordning: *En triumf*, *En begrafning*, *En hexa*, *Sista skottet* (band II, ss. 163–320). Av ett brev till Geijerstam 15/3 1899 framgår att Strindberg hade förväntat sig att *Vid Likvakan i Tistedalen* skulle inkluderas (Brev 13, s. 112, jfr även s. 130).

Inför tryckningen av U 2 införde Strindberg en rad ändringar och strykningar, vilka behållits i de närmast efterföljande upplagorna; det gäller framför allt berättelserna som ingår i SV 13. Dessutom utelämnade eller mildrade Strindberg flera erotiskt och politiskt färgade passager och textställen med grovt språkbruk. I ett brev till Gustaf af Geijerstam 21/11 1898 kommenterade Strindberg ändringarna: »Meningen med den nya upplagan var ju att den skulle söka sig in i sällskap der man läser högt. Derför *Onödiga* råheter aflägsnas! Förläggaren aflägsnade till den ändan flera *berättelser*, och jag invände intet.» Tre dagar senare förtydligare han igen:

Sv. Öden få ju ej vara efemera tendensnoveller utan sedeskildringar från vårt lands förgångna. Biverket har Ni 80-talets män haft roligt åt; men nu komma nya läsare, som ej bry sig om våra pojkkaktigheter och ej förstå det fina i dem!

Från förläggarsynpunkt kan den välbehöfliga rensningen endast vara fördelaktig, då boken nu kan läsas i familj och skola. (Brev 13, s. 45.)

Strindbergs ändringar inför U 2 redovisas nedan uppdelat per respektive berättelse (se nedan »Tryckta exemplar med Strindbergs ändringar» s. 19 f. och de återkommande avsnitten »Strindbergs ändringar inför andra upplagan»). Utöver dessa ändringar finns det ytterligare smärre skillnader mellan U 1 och U 2, vilka inte redovisas i denna

textkritiska kommentar och vilka troligen är införda vid sättningen; det kan bland annat röra sig om annorlunda kommatering och införande av nya stycke brytningar. I ett brev till Geijerstam avsänt före tryckningen underströk Strindberg att förläggaren skulle »hålla sig en korrekturläsaren» (Brev 13, s. 39). Några dagar senare, 15/11 1898, inskräpper Strindberg: »[...] håller Ni en ordentlig korr- och mot-läsare; och sätter efter min sända text så skulle jag ej behöfva korrektur!» (Brev 13, 42.) I samma brev tillade han i en not att del I, II och III avsänts till Gernandt, samt: »'Likvakan' ensam af mig okorrigerad!» Fem dagar senare ges instruktioner att »korrekturläsningen verkställles med motläsare (hög röst) efter mitt exemplar. / Och att 2^a korr. läses att efterse det korr. verkställts! / Och att jag återfår mitt exemplar bitvis med tryckta arken!» (Brev 13, s. 46.)

Enligt brev till Geijerstam ville Strindberg ha med ett förord i den nya upplagan, »bl. annat för att ursäkta det gammaldags barnsliga föreställningssättet om en hel del viktiga frågor», men något sådant inflöt inte i denna andra upplaga, utan först i den tredje.

Gernandts planerade att publicera den andra upplagan som festskrift på Strindbergs 50-årsdag 22/1 1899, men av olika skäl utkom boken först i mars samma år (se Brev 13, ss. 26 f., 40 f.). Strindbergs läste korrektur på andra upplagan och var mån om formgivningen. I ett brev till Gustaf af Geijerstam 12/11 1898 skriver han:

Med Svenska Öden sker nu så: att jag läser manuskriptkorrektur och sänder efter hand, men fordrar att tryckeriet följer rättelserna, och att jag får korrektur.

Men: typografien! När det blir jubilé-utgåva, och den ej är illustrerad så måste den se något ut! Bed därför Gernandts att jag får den tryckt som »Kristus i Östersund», hvilken slår rekord som svenskt tryck!

Det duger ej servera historiska noveller i banalt, slätt romantryck! Och Sv. Öden måste ha stil i utstyrseln. Det befodrar äfven säljningen! Kristus i Östersund är dessutom 80 så att sättningen blir den Ni önskade. (Brev 13, s. 26 f.)

Den skrift som Strindberg vill att andra upplagan skall efterlikna i formgivningen är Hugo Wickströms satiriska berättelse När Jesus kom till Östersund (1898), utgiven

under pseudonym. »Ödena äro sedeles lyckade på omslaget», menade Strindberg angående omslaget till U 2 (Brev 13, s. 113).

Tredje upplagan

Tredje upplagan (U 3) av *Svenska Öden och Äfventyr* ingick i Samlade Romaner och Berättelser och utgavs på C. & E. Gernandts förlags-aktiebokhandel 1901. Hela upplagan av Samlade Romaner och Berättelser gavs ut i bokform i fem delar, dels i häftat, dels i inbundet skick (I–V, 1899–1901; se TK 0, s. 45–65).

Svenska Öden och Äfventyr. Första delen och *Andra delen* ingick i band V, tillsammans med några berättelser som nu återfinns i SV 13 (band V utgavs i två delar, 222 + 337 s., h. 61–65 respektive 65–72, häften à tre 16-sidiga ark, det vill säga 48 sidor, varav berättelserna ur SV 14 på ss. 163–337; oktav, ca 13,5 × 8 cm).

Berättelserna *Tschandala* och *De lycksaliges ö* ingick däremot i band IV (640 s., här: ss. 5–282; 5:20 kr), tillsammans med *Smärre berättelser* och *Blomstermålningar och djurstycken*. Av de berättelser som ingår i SV 14 saknas i Samlade Romaner och Berättelser *Herr Bengts hustru*, *Stråmannen* och *En kunglig revolution*. Strindberg har av allt att döma inte läst korrektur på denna upplaga av *Svenska öden och äventyr* (se TK 0, s. 48 f.).

En detaljerad utredning av Samlade Romaner och Berättelser finns i ett appendix till Allmänna anvisningar i början av sviten av textkritiska kommentarer (TK 0, ss. 43–65). Eftersom denna upplaga inte påverkat textetableringen i Samlade Verk 14 presenteras den här endast översiktligt. Samlade Romaner och Berättelser (1899–1901) gavs ut både som en häftesemission (72 häften; jfr Zetterlund som anger 74 häften) och som en bokemission (band I–V). Av allt att döma användes en restupplaga av U 2 till en del av 1901 års upplaga av Samlade Romaner och Berättelser. Sålunda är det exemplar av Samlade Romaner och Berättelser V som finns på redaktionen för Strindbergsprojektet enligt uppgift på den inbundna titelsidans baksida utgivet 1899 på C. & E. Gernandts och tryckt på Gustaf Lindströms boktryckeri i samma stad; dock är tre lösa blad hörande till tryckningen 1901 inlagda i bandet. Kungl. bibliotekets exemplar är utgivet 1901 på C. & E. Gernandts förlags-aktiebolag och tryckt på Iduns Kungl. Hofboktryckeri i Stockholm. Båda exemplaren har samma antal sidor och samma satsyta, men inlagan kan ha genomgått smärre ändringar (se TK 0, ss. 45, 54–56). Enligt Zetterlund var priset

per band 5:50 kr och per häfte 40 öre. I Kungl. bibliotekets exemplar är häftesomslagen till tryckningen 1901 medbundna och de bekräftar uppgiften om häftespris. Av häftesomslagen framgår också att »eleganta pärmar komponerade af Nils Kreuger till samtliga delar af August Strindbergs Samlade Romaner och Berättelser» fanns till salu i bokhandeln; priset var 1 kr per styck. Jämför de något avvikande prisuppgifterna för samtliga häften och band i utredningen i TK 0, s. 53.

Fjärde upplagan

Fjärde upplagan (U 4), med illustrationer av Garibaldi Lindberg, utkom 1904–1905 på A.-B. Ljus och trycktes på Centraltryckeriet i Stockholm (686 s., varav berättelserna som finns i SV 14 omfattade ss. 282–686, häfte 18–43; 10 kr). Av de berättelser som ingår i SV 14 saknas *Herr Bengts hustru*. För första gången trycktes *Tschandala* som en del av *Svenska öden och äventyr* och berättelsen *En kunglig revolution* var nyskriven (om än planerad sedan länge; jfr Brev 14, s. 327 f.; Brev 18, s. 211).

Angående *Stråmannen*, som nu publicerades för första gången i avslutat skick, gav Strindberg instruktion om hur det nyskrivna slutet skulle ansluta till den avbrutna berättelsen i U 1 och bad specifikt om att läsa korrektur på denna novell (Brev 14, s. 351).

Ordningen mellan berättelserna var något annorlunda än i SV 13 och SV 14: *Odlad frukt, En ovälkommen, Högre ändamål, Beskyddare, På godt och ondt, Utveckling, Paul och Per, Nya vapen, En triumf, En begrafning, Tschandala, De lycksaliges ö, En häxa, Sista skottet, Vid likvakan i Tistedalen, Stråmannen, En kunglig revolution*.

Olika uppgifter förekommer om antalet häften i denna upplaga. Enligt uppgift på bakre omslaget till första häftet, daterad mars 1904, väntades upplagan till en början utkomma i ca 30 häften à 25 öre, med ett sextonsidigt häfte var fjortonde dag. Enligt Zetterlund utkom upplagan med två olika omslag i 40 häften (Zetterlund 1913, s. 33); Svensk bokförteckning i Svensk Bokhandels-Tidning anger i samband med publiceringen av sista häftet 18–24 maj 1905 att detta var häfte nr 40; pris per häfte var 25 öre. I Kungl. bibliotekets exemplar av utgåvan är häftesomslagen medbundna i slutet av volymen. Den tryckta numreringen omfattar häfte 1–31 men den är struken och rättad med bläck till 1–43 häften. Den faktiska numreringen av arken ger vid handen att upplagan omfattade 43 häften à 25 öre (se s. 673 och omslagen), vilket också stämmer

överens med bokens totala antal sidor ($43 \times 16 = 688$). Enligt Torsten Eklund sålde billighetsupplagans alla 60 000 exemplar slut, varför en ny upplaga trycktes 1907 (Brev 14, s. 333).

I samband med planeringen av den fjärde upplagan av *Svenska öden och äventyr* hade Strindberg kontakt med professor Johan Lundell, till vilken han 13/12 1903 skrev att han »restaurerat arbetet, som rifvits sönder af två förläggare med åsigter. Sålunda insätter jag Tschandala på 1600-talet, der den ursprungligen sutit. Vidare återinför jag Lycksalighetens Ö. Dertill kompletterar jag med den långa berättelsen om Fredrik I, hvilken afklippes af förläggaren och hvars slut kom bort. / Och skrifver jag en Gustaf III, hvarmed arbetet blir komplett på 100 sidor oktav, format Samlade Romaner och Berättelser, eller / 62 tryckark 8°.» (Brev 14, s. 327; jfr s. 332 f.) Något senare samma månad skickade Strindberg en förteckning över berättelser som han ville skulle ingå i denna nya upplaga (Brev 14, s. 333). Ursprungligen hade förlaget erbjudit uppdraget att illustrera U 4 till Carl Larsson, men denne hade avböjt (Brev 14, s. 341).

I juli 1905, när Schering skulle översätta *De lycksaliges Ö* till tyska, bad Strindberg honom att antingen ställa in publiceringen eller, om det ej lät sig göras, utesluta avsnittet om den rena evangeliska helvetesläran: »Den blef omtryckt nu nyss, och det beklagar jag.» (Brev 15, s. 140.)

Tschandala

Strindberg avsåg att *Tschandala* skulle ingå i *Svenska öden och äventyr*, men berättelsen refuserade av Looström (samt av Bonniers som separat tryck). Första framträdande i tryck skedde på danska i april 1889 i Köpenhamn (I.H. Schubothes Boghandel). Förlagan till Peter Nansens auktoriserade översättning var Strindbergs originalmanuskript, som troligen förkom i samband med översättningen till tyska senare samma år.

Den första svenska upplagan av *Tschandala* är en av Eugène Fahlstedt företagen återöversättning från danska, *Tschandala. Berättelse från 1600-talet*, utgiven separat 1897 på C. & E. Gernandts förlag (exemplar med omslag från Beijers förlag förekommer; se nedan s. 17 f.) i Stockholm och tryckt på Koersners boktryckeri (183 s.).

Efter explicit önskemål från Strindberg inkluderades *Tschandala* i fjärde upplagan av *Svenska öden och äventyr* på förlaget A.-B. Ljus (h. 20–26, utgivna 17/10–24/12 1904; se brev till Johan Lundell 13/12 1903). (Jfr nedan s. 66 ff. om refusering, översättning och textrevisionen i Samlade Verk.)

Stråmannen

Det skulle alltså dröja till den fjärde upplagan på A.-B. Ljus innan en fullständig version av *Stråmannen* publicerades (jfr Brev 8, s. 181). Texten i första upplagans häfte IV:2 upphör med orden »att i sedlighetens namn och» (jfr SV 337:1, där »och» är utelämnat). Emellertid avbröts utgivningen av *Svenska öden och äventyr* på Looströms förlag, och någon avslutning på *Stråmannen* kom inte att publiceras i denna upplaga. Inom äldre forskning förekommer den troligen felaktiga uppgiften att de sista sidorna av novellen utdelades gratis till en del abonnenter (se textvolymen s. 378 f.). Denna uppgift tillbakavisas av Dahlbäck 1981 (opag.):

Flera omständigheter talar för att denna uppgift är felaktig; ingen av de Strindbergs-kännare jag talat med tycks ha sett ett komplett exemplar som med säkerhet går att datera till 1891. Däremot är det sedan länge känt att ett tjuvtryck av de resterande sidorna i *Stråmannen* gjorts på 1930-talet. Enligt Åke Andersson var det advokaten och bibliofilen Ivar Morssing som lät framställa ett sådant i fyra exemplar i Köpenhamn på 1930-talet, en uppgift som han själv omtalat då han skänkte detta exemplar till bokauktionen till förmån för Talboken (1958) där det inköptes av Percy Ahnhem.

Ahnems exemplar förvärvades av Kungl. biblioteket i februari 1981. Slutet som skrevs för 1891 års upplaga är troligen förkommet. I ett brev till Schering 24/8 1899 (Brev 14, s. 327) skrev Strindberg: »Slutet på *Stråmannen* är aldrig tryckt. Manuskriptet dertill är förkommet och jag kan icke göra något nytt. Har icke sett historien på 10 år. Förläggaren har gjort konkurs.» I andra upplagan av *Svenska öden och äventyr* 1899 uteslöts *Stråmannen*.

Berättelsen trycktes för första gången i sin helhet i sista häftet av den fjärde upplagan på förlaget Ljus 18–24/5 1905 (band IV), sedan Strindberg under våren 1904 författat ett nytt slut. Det avslutande partiet av berättelsen i SV (från och med ordet »söka»,

337:1–339:10) baseras på denna upplaga. Det sista ordet i 1891 års upplaga, »och», saknas i Ljus upplaga och följaktligen även i SV (se Strindbergs anvisning i brev till Henrik Koppel 29/3 1904). Strindberg bad explicit om att få läsa korrektur på denna berättelse (se Brev 14, s. 351). Slutet på en berättelse med samma ämne (historien om Fredrik I och Hedvig Taube) finns i manuskript; se nedan ss. 93–97.

I samband med att Strindberg skickade in manuskript till Looström 30/11 1890 (troligen *Vid Likvakan i Tistedalen* och *Stråmannen*) gav han anvisningar om vart korrekturet på de två novellerna skulle skickas (Brev 8, s. 132). Både i detta brev och på en odaterad lapp noterade han specifikt tryckfel i bland annat ett latinskt uttryck i novellen *Sista skottet*, tryckt i maj 1890 (se nedan s. 63, post 169:4; Brev 8, ss. 49, 132). I ett par brev från december 1890 och januari 1891 utlovade Strindberg manuskript till ett tredje häfte, vilket dock aldrig kom (se Brev 8, ss. 155, 160). I ett brev till Claës Looström ställer Strindberg förläggarens önskan om leverans av nytt material mot dålig korrekturläsning:

Du begär tryckning, men jag begär korrekturläsning, ty efter att ha läst Häfte I ser jag hur förfärligt miserabelt det är. Stilen är ännu energisk och flytande men så kommer en bom! Jag har länge sagt Dig att förf. ej kan läsa korr. på egna skrifter. Att Du ej kan se när ord felas!

Låt en fackman (intet fruntimmer i Herrans namn) läsa korr. (Brev 8, s. 165.)

Enligt Torsten Eklund lät Looström i detta fall Erik Thyselius genomgå korrekturet (Brev 8, s. 165).

En kunglig revolution

Första publiceringen av *En kunglig revolution* skedde i april–maj 1905 på A.-B. Ljus förlag som en del av band IV i fjärde upplagan av *Svenska öden och äventyr* (ss. 663–686; häfte 42–43). Enligt Svensk bokförteckning i Svensk Bokhandels-Tidning utkom det näst sista häftet under perioden 27/4–3/5 och det sista häftet under perioden 18–24/5 1905. Numreringen av häften i Svensk Bokhandels-Tidning är dock missvisande: det näst sista häftet kallas där för nr 39 och det sista nr 40.

Femte till sjunde upplagan

Femte upplagan är en sällsynt variantupplaga, utgiven 1906 av Söderström & C:o förlagsaktiebolag i Helsingfors och tryckt på Centraltryckeriet i Stockholm (686 s., varav ss. 282–686 med berättelser som ingår i SV 14, nämligen *En triumf*, *En begrafning*, *Tschandala*, *De lycksaliges ö*, *En häxa*, *Sista skottet*, *Vid likvakan i Tistedalen*, *Stråmannen*, *En kunglig revolution*). Upplagan är illustrerad och följer de ändringar som infördes i U 2.

Sjätte upplagan utkom 1907 på A.-B. Ljus i Stockholm och trycktes på Centraltryckeriet i samma stad (fyra avdelningar; 547 s.; 3 kr); enligt uppgift på de medbundna häftesomslagen utkom verket som billighetsupplaga i 25 häften à 10 öre. Berättelserna som ingår i SV 14 omfattade ss. 216–547: *En triumf*, *En begrafning*, *Tschandala*, *De lycksaliges ö*, *En häxa*, *Sista skottet*, *Vid likvakan i Tistedalen*, *Stråmannen* och *En kunglig revolution*. Endast *Herr Bengts hustru* saknades. Enligt uppgift i början av boken innehöll upplagan »typografisk utstyrsel af Arthur Sjögren, delvis efter svenska boktryck från 14- och 15-hundratalet».

Sjunde upplagan i fem volymer, illustrerad av Garibaldi Lindberg och inkluderande även *Nya svenska öden*, utkom 1911 på Albert Bonniers förlag och trycktes på Alb. Bonniers boktryckeri (186; 217; 226; 212; 193 s.; 1 kr per volym). På omslaget kallas denna upplaga för den femte. Enligt uppgift på bakre omslag tillhandahölls pärmar à 50 öre per pärm. Ordningen mellan berättelserna var förändrad; berättelserna som nu finns i SV 14 ingick i volym III (ss. 135–158; *En triumf*, *En begravning*), volym IV (ss. 3–136, 154–212; *Tschandala*, *De Lycksaliges ö*) och volym V (s. 3–193; *En häxa*, *Sista skottet*, *Vid likvakan i Tistedalen*, *Stråmannen*, *En kunglig revolution*). *Herr Bengts hustru* ingick inte.

Berättelser tryckta i andra sammanhang

Några berättelser har, efter första upplagan, tryckts separat eller i olika samlingsvolymer.

Urvalsvolymen *Tschandala, De lycksaliges ö med flere berättelser*, utgiven 1907 på A.B. Ljus i Stockholm, innehöll, förutom de två berättelserna som nämns i titeln även *Nya vapen* (SV 13), *En Triumf* och *En begravning*.

Urvalsvolymen *En häxa med flera berättelser*, utgiven 1907 på A.B. Ljus i Stockholm, innehöll, förutom berättelsen som nämns i titeln även *Sista skottet*, *Vid likvakan i Tistedalen*, *Stråmannen* och *En kunglig revolution*.

Berättelsen *En begravning* ingick i Svensk läsebok för realskolans sjätte klass, utgiven av F.W. Lindwall 1906 (andra upplagan 1910) på P.A. Norstedt & söners förlag i Stockholm, ss. 327–334.

Berättelsen *En begravning* ingick i Valda prosastycken. Läsebok för skolans högre stadier, utgiven av Ingeborg Lundström och Matilda Widegren, I, andra nystavade upplagan (122 s.; ss. 113–122), utgiven 1909 på W. Billes bokförlags aktiebolag i Stockholm.

En häxa. Historisk berättelse utkom på Bonniers 1912 (125 s.).

Strindberg hade icke förverkligade planer på att låta *Vid Likvakan i Tistedalen* tryckas i Dagens Nyheter (Brev 8, s. 194). Inte heller tycks Emil Grandinsons planer på att dramatisera *Svenska öden och äventyr* i en serie teaterhistoriska föreställningar på Stockholmsutställningen 1897 ha blivit av (Brev 12, s. 114). I ett brev till sina barn återkom Strindberg till tanken att låta »göra ett sagospel af de bästa» berättelser ur *Svenska öden och äventyr* (Brev 12, s. 241).

Upplagor på andra språk

Strindberg var tidigt angelägen om att *Svenska öden och äventyr* skulle översättas till andra språk (se TK 13, s. 20). Förutom nedan listade översättningar kan översättningar av enstaka noveller ha publicerats i olika tidskrifter. Sålunda menar Torsten Eklund att noveller ur *Svenska öden och äventyr* kan ha publicerats i St Peterburger Zeitung, där Laura Marholm och Ola Hansson medarbetade (se Brev 8, s. 20). Enligt Eklund förberedde 1898 ett förlag i Chicago en amerikansk upplaga av samlingen i översättning av Albert Alberg (Brev 12, s. 263).

Danska

En enligt titelsidan auktoriserad översättning till danska *Folkets Skjæbner* gavs ut av V.F. Levinsons Forlag i Köpenhamn i två volymer 1884 respektive 1886. Översättningen omfattade berättelserna i första upplagans band I–II. Enligt uppgift på bakre omslag till band I planerade förläggaren att ge ut tre band med berättelser från 1500-, 1600- och 1700-talet, men något tredje band utkom aldrig. Band I, *Billeder fra det 15de Aarhundrede* (240 s.), utkom i maj 1884 och innehöll berättelserna *Overcultur*, *En Uvelkommen*, *Høiere Hensyn*, *Beskyttelse* och *Paa Godt og Ondt*. Band II, *Billeder fra det 16de Aarhundrede* (227 s.), innehöll *Udvikling*, *Poul og Per*, *Nye Vaaben*, *En Triumf*, *En Begravelse* och *Hr. Bengts Hustru*. Översättaren är okänd och enligt Strindberg själv företogs den danska översättningen utan hans vetskap (brev till C. Looström 12/7 1883; jfr Brev 4, ss. 10, 92 f., 132).

Torsten Eklund förmodar att Bertel Elmgaard kan ha varit översättaren (Brev 4, s. 108). Elmgaard hade visserligen varit i kontakt med Strindberg upprepade gånger under 1882 och 1883, bland annat för att erbjuda sina tjänster som översättare och för att skriva en biografisk artikel; det var också Elmgaard som meddelade Strindberg att en dansk översättning var på väg, något som Strindberg sade sig inte känna till då inget avtal hade tecknats (12/7 1883, Brev 3, s. 263 f.; jfr Brev 3, ss. 64, 76, 198, 261). Av formuleringarna i dessa brev framgår dock inte att det var Elmgaard själv som utförde översättningen. I ett brev till Otto Borchsenius 8/4 1884 påstod nämligen Strindberg (Brev 4, s. 108): »Svenska Öden äro ju förträffligt öfversatta, så vidt jag förstår! Men hvem som gjort det vet jag ej!»

Peter Nansens auktoriserade översättning av *Tschandala* utkom i april 1889 i Köpenhamn (I.H. Schubothes Boghandel). Förlagan var Strindbergs originalmanuskript. Utgåvan är tillgänglig digitalt genom Det Kongelige Bibliotek i Köpenhamn (kb.dk).

Tyska

Emil Scherings översättning till tyska *Schwedische Schicksale und Abenteuer. Erzählungen aus allen Zeiträumen* utkom i August Strindbergs Schriften. Deutsche Gesamtausgabe, 2. Abteilung, Romane und Novellen. Upplagan uppges på titelsidan vara »vom Verfasser selbst veranstaltet». Berättelserna som ingår i SV 14 var i denna tyska upplaga uppdelade på band 2:3 och 2:6, vilka har något olika publiceringshistoria. Band 2:3, *Schwedische Schicksale und Abenteuer*, omfattade, förutom översättningar av flera berättelser som ingår i SV 13, *Ein Triumph*, *Ein Begräbnis* och *Herrn Bengts Frau*. Band 2:3 utkom först 1902 hos Seemann i Leipzig; andra upplagan publicerades 1909 hos Müller (München/Leipzig). Band 2:6 bestod av två berättelser: *Die Insel der Seligen. Erzählung* (Einzelausgabe), första upplaga 1905 hos Seeman i Berlin/Leipzig och den tredje omkring 1905; och av *Eine Hexe* (Einzelausgabe), första upplaga 1904 hos Seemann i Leipzig/Berlin och den tredje 1905.

Scherings översättning trycktes om i Strindbergs Werke. Deutsche Gesamtausgabe, 3. Abteilung, Novellen på Müllers förlag i München/Leipzig. Upplagan uppges på titelsidan vara »vom Dichter selbst veranstaltet». Berättelserna som ingår i SV 14 var i denna tyska upplaga uppdelade på band 3:6, 3:7 och 3:9, vilka har något olika publiceringshistoria. Band 3:6, *Schwedische Schicksale und Abenteuer*, innehöll *Ein Triumph*, *Ein Begräbnis*, *Herr Bengts Frau* (senare *Ritter Bengts Gattin*) och *Der letzte Schuß*; första upplagan utkom 1911, och fram till 1917 hade tio upplagor utkommit. Band 3:7, *Kleine historische Romane*, innehöll *Tschandala*, *Eine Hexe* och *Die Insel der Seligen*; första upplagan utkom 1913 och den femte 1916. Band 3:9 (i vissa upplagor 3:10), *Schwedische Miniaturen*, innehöll *Der Strohmann* och *Eine königliche Revolution*; första upplagan utkom 1909 och den elfte 1917.

Marie von Borchs auktoriserade översättning av *Tschandala* utkom 1894 hos Bibliographisches Bureau (se Brev 9, ss. 185, 199, 220, 236; jfr Brev 21, s. 336). Förlagan var Peter Nansens danska översättning (se Brev 10, s. 10).

Ryska

B. Leontievas översättning *Pochorony (En begravning)* utkom 1911 i veckotidningen *Nedelja Sovremennogo slova*, nr 191, Sankt Petersburg.

A. Vladimirovas översättning *Koldunja (En häxa)* utgavs 1909 i band 4 av August Strindberg, *Polnoje sobranije sotjinenij v 12 tomach* på förlaget Sablin i Moskva; tredje upplagan utkom 1911.

Finska

Ilmari Ahmas översättning *Onnellisten saari. Kaksi kertumusta kokoelmasta »Svenska öden och äfventyr»* utkom på förlaget Otava i Helsingfors 1912 (Otavan 50 pennin Kirjasto 21; 107 s.). Volymen innehöll två berättelser, *Onnellisten saari (De lycksaliges Ö)* och *Soujelijoita (Beskyddare, SV 13)*.

Manuskript

Strindbergs egenhändiga, fullständiga originalmanuskript har bevarats till *Vid Likvakan i Tistedalen* (Mörnerarkivet, Örebro universitetsbibliotek) och till *En kunglig revolution* (Malmö Museer); det sistnämnda manuskriptet var inte känt för redaktionen när SV 14 gavs ut och har därför inte påverkat textetableringen i Samlade Verk.

Originalmanuskript till *De lycksaliges Ö*, *Vid Likvakan i Tistedalen* och *Stråmannen* har bevarats i ofullständigt skick (Mörnerarkivet, Örebro universitetsbibliotek).

Manuskript till *En Triumf*, *En begravning*, *Herr Bengts hustru*, *En häxa*, *Sista skottet*, och *Tschandala* är numera förkomna.

Detaljerade manuskriptbeskrivningar ges för respektive berättelse nedan. Samtliga nu kända originalmanuskript och manuskriptfragment finns tillgängliga elektroniskt i Litteraturbanken (litteraturbanken.se).

<i>titel</i>	<i>originalmanuskriptets förvaringsplats och signum</i>
<i>En Triumf</i>	saknas
<i>En begravning</i>	saknas
<i>Herr Bengts hustru</i>	saknas
<i>De lycksaliges Ö</i>	Mörnerarkivet (Örebro universitetsbibliotek), 186:2/11 (ofullständigt ms)
<i>En häxa</i>	saknas
<i>Sista skottet</i>	saknas
<i>Tschandala</i>	saknas
<i>Vid Likvakan i Tistedalen</i>	Mörnerarkivet (Örebro universitetsbibliotek), 191 Kopiebokskopia, Kungl. bibliotek, SgKB 93/166
<i>Stråmannen</i>	Mörnerarkivet (Örebro universitetsbibliotek), 186:2/10 (ofullständigt ms)
<i>En kunglig revolution</i>	Malmö Museer, inventariernr 51 254 (har ej påverkat textetableringen i SV)

Tryckta exemplar med Strindbergs ändringar

Ett korrektorexemplar av U 1 med Strindbergs ändringar finns i Kungl. biblioteket (SgKB 1979/82). Ändringarna redovisas nedan uppdelade per berättelse. Detta exemplar, vars sidor är lösa, har varit förlaga till U 2; de redovisade ändringarna har i regel införts i U 2. Talrika spår av sätтарfingrar och sätтарmarkeringar finns. Spår av gröna häftesomslag syns på åtskilliga ställen. Strindberg diskuterar omständigheterna kring korrekturläsningen i brev till Gustaf af Geijerstam i november 1898 (Brev 13, ss. 42–46).

De lösa sidorna motsvarar band I–III och ligger i varsitt omslag av silkespapper (ss. 1–411; ss. 1–353; ss. 150–386). På en lös lapp finns följande upplysning: »Tryckt exemplar med författarens egenhändiga ändringar och strykningar för ny upplaga. / Köp från privat ägare juli 1979.» På de tre omslagen finns påklitrade lappar med följande upplysningar, skrivna med blyerts: »Svenska öden och äventyr / I / 5 berättelser / med talrika ändringar / av Strindbergs hand / ca 1897–99», »Svenska öden och / äventyr II / 4 berättelser / med talrika ändringar / av Strindbergs hand / ca 1897–99» och »Svenska öden och äventyr / III / En häxa – Sista skottet / med några ändringar / av Strindbergs hand / ca 1897–99».

Exemplar av U 1, band I–III, samt ett icke inbundet exemplar av vardera häften till band IV, med ändringar vilka enligt biblioteksuppgifter härrör från författaren finns i Kungl. biblioteket (Nylin nr 66; ett exemplar var av häften IV:1–2 ligger tillsammans med motsvarande häften som hör till Nylin nr 65). Enligt uppgift i Kungl. bibliotekets maskinskrivna förteckning över Nylinsamlingen har exemplaret »tjänstgjort som manuskriptex. för ny upp. samt har en del korrigeringar av *författaren*». Det är dock oklart vilken upplaga det skulle röra sig om. I de flesta fall rör det sig om strykningar och endast några få ord är tillagda för hand, vilket gör att det inte finns många handstilsprov. Strykningarnas omfattning är inte alltid tydlig och det hade varit svårt för en sätтары att veta exakt vilka ändringar som skulle gälla. Tydliga märken efter sätтарыns fingrar saknas. Det kan inte uteslutas att exemplaret endast använts som ett arbetsexemplar av författaren. Band I och II är tämligen slitna. I alla tre band finns en inklistrad lapp med faksimil av August Strindbergs namnteckning. I band III finns spår

av en oval stämpel på första textsidan, som man har försökt ta bort. Möjligen står det »Oscar [svårtytt] Stockholm».

Ändringar i detta exemplar finns framför allt i berättelser som återfinns i SV 13. Av de berättelser som ingår i SV 14 finns endast enstaka ändringar i *De lycksaliges Ö* och *En häxa*.

Förarbeten och övriga manuskript

Svenska öden och äventyr omnämns i flera verkförteckningar:

- SgNM 1,1:17 Folioblad (Lessebo Bikupa) »Svenska Öden och Äfventyr.» med följande text: »Odlad frukt / En Ovälkommen / Högre Ändamål / Beskyddare / På Godt och Ondt / Utveckling / Paul och Per / Nya Vapen. / En Triumf. / En Begrafning / De Lycksaligas Ö. / En Hexa. / Tschandala. / Sista Skottet / Vid Likvakan i Tistedalen / En Konung. / [streck] / 900 sidor i Samlade Romaner och Berättelser / = 56 ark 8°»
- SgNM 1:1,24 Folioblad (Lessebo Bikupa 1901). Rubrik mitt på sidan »De Vackraste Berättelserna. / af / August Strindberg.» med följande text, ovanför rubriken: »Svenska Öden: / 559 sidor. / 84. Lycksalighetens ö. / 190. Tschandala / 100. Fredrik I. / [streck] 933 sidor = 52 ark.»
[Förteckningen fortsätter med andra titlar.]
- SgNM 9,7:55 Lapp »Svenska Öden» med text »Band III. / De Lycksaliges Ö. // En Hexa. // Samladt Arbete // Den Rena Läran. / Rådbråkningen / Christina, / Hon var ändå o.s.v. // Magen och Lemmarne». På versosidan finns enstaka bokstäver. Blyerts.

Andra omnämningen av samlingen *Svenska öden och äventyr* finns i SgNM 1:1,30, 5:10,1, 6:12,2 och 6:16,28. Dessutom omnämns *En häxa* i verkförteckningen SgNM 1:1,3 och *De lycksaliges Ö* i SgNM 1:1,24. Se vidare Barbro Ståhle Sjönell, Katalog över »Gröna säcken». Strindbergs efterlämnade papper i Kungl. biblioteket SgNM 1–9 (1991).

I ett tidigt brev till Claës Looström 18/9 1882 planerade Strindberg för en annan titel: novellsamlingen skulle heta »*Svenska Decameron / Berättelser och Äfventyr / Från Alla Tider*» (Brev 3, s. 89). En månad senare justerade Strindberg titeln till »*Svenska Öden och Äfventyr / Sedeskildrande Berättelser från / Alla Tidevarf*» (Brev 3, ss. 104, 106); i den slutliga titeln ströks dock »sedeskildrande». Om tillkomsten, se textvolymen, ss. 364–382.

Ett utkast med titeln »Svenska Decameron. / Hundra Noveller» finns bevarat (Strindbergsmuseet, Stockholm; beskrivet i SV 13, s. 252 f.). Troligen rör det sig om samma material som 1952 fanns i privat ägo och som Torsten Eklund beskriver som »ett par tidiga utkast till plan och kontrakt» (Brev 3, s. 90). (I Torsten Eklunds Strindbergsamling fanns omkring år 1982 en plan med titeln »Svenska Decameron (författarens program)» där Strindberg i punktform reglerar det förlagsmässiga rörande *Svenska öden och äventyr*; vattenmärke 1881.)

Ett manuskript med titeln *Den Hvita Handen och Den Svarta Handen* är att betrakta som förstudie till *Tschandala* (se nedan s. 73; Ep. S 53, Kungl. biblioteket).

Slutet på en berättelse med samma ämne som *Stråmannen* finns i Vilhelm Nylins manuskriptsamling på Kungl. biblioteket (signum Vf 196 d:2; se nedan ss. 93–97).

Två skisser med liknande ämnen som *En kunglig revolution* finns i SgNM 2:7,1 och 2:7,7. Historiska anteckningar om Gustav III:s tid finns i SgNM 2:7,2–3.

En Triumf

Textläget

Första upplagan (U 1) av *En Triumf* har fungerat som *bastext* vid etableringen av texten i Samlade Verk. Manuskript saknas. Utgivaren har inte gjort några egna ändringar.

En Triumf publicerades i *Svenska Öden och Äfventyr*, först i häften II:4 och II:5, utkomna under perioden 17–23/5 1883 respektive 22–28/11 1883, och sedan ingående i band II, ss. 300–333, troligen sista veckan i november 1883. Se ovan s. 13 ff. och SV 14, s. 364 f.

En Triumf trycktes om i samtliga upplagor av *Svenska öden och äventyr* som utkom under Strindbergs livstid.

Strindbergs ändringar inför andra upplagan

Här redovisas Strindbergs ändringar i korrektorexemplaret av U 1 som var förlaga för U 2 (SgKB 1979/82, Kungl. biblioteket); för en beskrivning, se ovan s. 29.

Ändringarna, som är gjorda med blyerts, har följts i U 2, men de har inte påverkat textetableringen i Samlade Verk. Förutom de redovisade ändringarna nedan finns även flera sättarmarkeringar.

Först ges sid- och radhänvisning till textvolymen och därefter sidhänvisning till U 1. Först anges formen i U 1 och därefter ändringen.

8:13 / 303	papegojgrön och den andra skarlakansröd <i>ä t</i> papegojgrönt och den andra i skarlakansrödt
12:13 / 315	kalfpinne <i>ä t</i> korfpinne
13:19 / 319	men <i>str</i>
15:32 / 326	gud <i>ä t</i> gud,

Textens placering i Samlade Verk i förhållande till första upplagan

Vid jämförelsen avses genomgående översta raden på respektive SV-sida.

<i>Sida i SV</i>	<i>Sida i U 1</i>
7	300
12	314
17	329

En begravning

Textläget

Första upplagan (U 1) av *En begravning* har fungerat som *bastext* vid etableringen av texten i Samlade Verk. Manuskript saknas.

En begrafning publicerades i *Svenska Öden och Äfventyr*, först i häfte II:5, utkommet under 22–28/11 1883, och sedan ingående i band II, ss. 334–353, troligen sista veckan i november 1883. Se ovan s. 13 ff. och SV 14, s. 365.

En begravning trycktes om i samtliga upplagor av *Svenska öden och äventyr* som utkom under Strindbergs livstid.

Utgivarens egna ändringar

Sid- och radhänvisningar ges till textvolymen. Först citeras SV, därefter U 1.

- 20:16   är det blivit som likasom / bär det lifvet som likasom [SV = SS]
- 20:24   en, när / en. när [*tryckfel*, SV = U 2 = U 3 = U 4]
- 22:24   de, om inte mor och systrar! / de! om inte mor och systrar. [SV = SS]
[U 2 = U 1] [U 3 = U 4: de om inte mor och systrar!]
- 23:18   lycklig / lycksig [SV = U 2 = U 3 = U 4]

Strindbergs ändringar inför andra upplagan

Här redovisas Strindbergs ändringar i korrektorexemplaret av U 1 som var förlaga för U 2 (SgKB 1979/82, Kungl. biblioteket); för en beskrivning, se ovan s. 29.

Ändringarna, som är gjorda med blyerts, har följts i U 2, men de har inte påverkat textetableringen i Samlade Verk. Förutom de redovisade ändringarna nedan finns även flera sättarmarkeringar och andra svårtolkade tecken i marginalen.

Först ges sid- och radhänvisning till textvolymen och därefter sidhänvisning till U 1. Först anges formen i U 1 och därefter ändringen.

19:22 / 336	fan <i>ä t</i> den
23:18 / 347	lycksig <i>ä t</i> lycklig [<i>tryckfel i U 1; SV = U 2</i>]
23:37 / 349	satan så <i>str</i>

Textens placering i Samlade Verk i förhållande till första upplagan

Vid jämförelsen avses genomgående översta raden på respektive SV-sida.

<i>Sida i SV</i>	<i>Sida i U 1</i>
19	334
24	349

Herr Bengts hustru

Textläget

Första upplagan (U 1) av *Herr Bengts hustru* har fungerat som *bastext* vid etableringen av texten i Samlade Verk. Manuskript saknas.

Herr Bengts hustru publicerades i *Svenska Öden och Äfventyr*, dels i häfte II:5, utkommet under perioden 22–28/11 1883, dels ingående i band II, ss. 354–399, troligen sista veckan i november 1883. Se ovan s. 13 ff. och SV 14, s. 365.

Berättelsen trycktes inte om i någon av de närmast efterföljande upplagorna som utkom under Strindbergs livtid.

Utgivarens egna ändringar

Sid- och radhänvisningar ges till textvolymen. Först citeras SV, därefter U 1.

26:11   byggnader, / byggnader.

Strindbergs ändringar inför andra upplagan

Berättelsen *Herr Bengts hustru* togs inte med i U 2. I korrektorexemplaret av U 1 som var förlaga för U 2 (SgKB 1979/82, Kungl. biblioteket) finns endast första sidan med och den är överkorsad.

Textens placering i Samlade Verk i förhållande till första upplagan

Vid jämförelsen avses genomgående översta raden på respektive SV-sida.

<i>Sida i SV</i>	<i>Sida i U 1</i>
26	354
31	369
36	385

De lycksaliges Ö

Textläget

Den delen av berättelsen *De lycksaliges Ö* där originalmanuskript bevarats etableras med detta som *bastext* och U 1 som *komplementtext*; för den övriga delen har U 1 använts som *bastext*. Ett undantag är berättelsens slut, som etableras efter U 1, trots att en version finns i MS. Slutet som finns i MS återges i SV 14, s. 398 f.

<i>bastext</i>	<i>avsnitt</i>	<i>sida och rad i SV</i>	<i>pagina i MS</i>
U 1	kapitel 1–6	41:01–65:28	MS saknas
MS	kapitel 7–början av 11	65:29–88:13	21–36
U 1	slutet, del av kapitel 11 (efter »folkets sinnen»)	88:13–89:12	36–37

De lycksaliges Ö utkom i *Svenska Öden och Äfventyr*, först fördelat på dubbelhäftet III:1–2 (utgivet under perioden 13–19/11 1884) och häftet III:3 (23–29/5 1890), och sedan ingående i band III, ss. 1–148 (se ovan s. 13 ff. och SV 14, s. 376 f.).

Berättelsen trycktes inte om i U 2, men väl i U 3 och de andra utgåvor av samlingen som utkom under Strindbergs livstid.

Originalmanuskriptet till *De lycksaliges Ö* är endast delvis bevarat (Mörnerarkivet, Örebro universitetsbibliotek, signum 186:2/11). Den bevarade delen omfattar 17 halva folioblad med text på ena sidan, paginerade 21–37. Kapitel 1–6 saknas, och MS har ett annat slut än U 1. Ett nytt slut skrevs inför publiceringen 1890 (se SV 14, s. 376 f.); manuskriptet till detta nya slut är förkommet.

Utgivarens egna ändringar

Sid- och radhänvisningar ges till SV. Först citeras SV, därefter MS, och sist U 1.

61:27	eld var kännbarare / [<i>MS saknas</i>] / eld känbarare
64:22	doktorn / [<i>MS saknas</i>] / kaptenen
64:23	Doktorn / [<i>MS saknas</i>] / Kaptenen
65:29	Kap. 7. / <u>Kap. 7.</u> / KAP. 7.
67:31	andras mark], och / andras mark,] och / andras mark, och
72:12	Kap. 8. / <u>Kap. 8.</u> / KAP. 8.
76:10	Paul: Den rena Evangeliska helvetesläran / Paul: Den rena Evangeliska Läran / Paul, den rena evangeliska helvetesläran
77:13	Folkets kärlek näst min lön. / Folkets kärlek min belöning. / Folkets kärlek näst min lön!
77:21	Kap. 9. / <u>Kap 9.</u> / KAP. 9.
78:12	De Missnöjdes / De Missnöjde / De Missnöjdas
79:18	Ben – Trä / Ben Trä / Ben Trä [<i>jfr förteckningen nedan s. 49</i>]
80:20	Kap. 10. / <u>Kap. 9.</u> / KAP. 10.
81:33	ålades avrita / ålades af afrita / ålades att afrita
83:19	den ena utskrivningen av folk och skatter efter den andra företogs / den ena utskrifningen af folk och skatter företogs / [<i>U 1 = MS</i>]
84: 1	nationellt / nationelt / [<i>U 1 = MS</i>]
84:19	Kap. 11. / <u>Kap. 10.</u> / KAP. 10.

Ändringar i första upplagan som införts i Samlade Verk

Sid- och radhävningar ges till SV. Först citeras U 1, därefter MS.

- 67:12 Jordabalken / jordabalken
- 68:20 säd, ost, smör och boskap / säd, ost smör och boskap
- 69: 6 alla människor, som icke fått jord, äro uslingar; /
alla människor äro uslingar;
- 69:23 nemligen). / nemligen.)
- 69:34 hvilken hvarje / hvilken hvarje hvarje
- 70:10 de som hade litet / de som hade liten
- 71:29 och / eller
- 71:35 skrifvet». / skrifvet.»
- 72:10 Lasse Fähuslås / Lasse Ladulås
- 72:11 fähus / lada
- 73: 2 under half svält och / under beröfvande af mat
- 73: 3 vänja sig vid / vänjas vid
- 73:20 helsan, och / helsan och
- 74:11 källare.) Fjerde / källare. Fjerde
- 74:12 En flicka, som menade / En flicka menade
- 74:20 den dödar all tanke / den döda all tanke
- 74:21 i dess frö!) / i dess frö!
- 75:11 det sanna arbetet, det / det sanna arbetet det
- 75:14 skälmstycken). / skälmstycken.
- 75:24 ett kotteri. / en Akademi.
- 76:14 vare / vore
- 76:22 Lasse, Uffka / Lasse Uffka
- 77: 5 missnöje / missnöjde
- 77:24 Lasse I:s / Lasse I
- 77:30 Hullingen». / Hullingen.»
- 78: 6 Lasse, fadren, efterlemnade / Lasse, fadrens, efterlemnade
- 78: 8 rike verkligen / rike, verkligen

78:13	en barnpiskare / en barnpiskarne
78:23	för att de icke behöfde stjäla eller mörda / för att de icke stulo eller mördade
79:16	utseende: / utseende
82:24	sanningen) / sanningen,)
83: 1	från Upsala). / från Upsala.)
83: 2	professorerna / proffessorerna
83:11	Tängerna. Men Gafflarne / tängerna. Men gafflarne
83:27	Dog för sin tång. Anden troligen hos Gud! / Dog för sin tro, Anden hos Gud!
84: 9	underklassen tänkte, / underklassen, tänkte,
84:32	bodde / bode
85: 6	terrasser / terasser
85:10	hjernans / hjernas
85:13	fått alla sina begrepp / fått alla begrepp
85:14	att de, som hade råd / att de till exempel som hade råd
86: 5	för den rena helvetesläran / för helvetesläran
86:17	kastrerade / hängda
87: 2	afsked som länschef och kerubimer-riddare / afsked med äretecken och befordran.
87:15	taga / tagit
87:22	kallades skyddssättet / kallades ock [ock <i>otydligt</i>] skyddssättet
87:30	intelligenskotteriet / intelligenspartiet
88: 8	zinknålar / nålar

Ändringar i första upplagan som ej införts i Samlade Verk

Sid- och radhänvisningar ges till SV. Först citeras MS, därefter U 1.

- 65:31 vildbrådet / villebrådet
65:33 småaktiga. / småaktiga
66:15 upptogos af dessa torra strån! / upptagas af torra strån!
67:16 skatt på de oskyldige / skatt för de oskyldige
67:23 införd! / införd.
67:30 andras mark, [då / andras mark, då
67:31 mark,] och / mark, och [*jfr Utgivarens egna ändringar, 67:31*]
67:37 torpare; därför / torpare, därför
67:37 ärfdabalken / Ärfdabalken
68:19 salt fisk och vildbråd / salt, fisk och vildbråd
69: 4 fädvala röcks nu opp / fädvala, väcktes nu upp
69:11 Dessa orimligheter / Denna orimlighet
69:36 hjälpte intet / hjälpte inte
70: 2 mannen / männen
70:23 att kunna göra / att göra
70:31 alltmer / allt mer
71: 2 aflägga ny ed / aflägga en ny ed
71:20 menskornas sinnen / människornas sinnen
71:32 fora in / föra in
71:37 och satte in i honom / och satte i honom
72:19 sig tiga och lida / sig att tiga och lida
72:22 helvetet! / helvetet.
73: 1 upplefvat. – Hvarje / upplefvat. Hvarje
[jfr Errata; skiljetecknen i ms är svårtolkade]
73: 5 innött / innötta
73:25 därför började / derföre började
73:30 honungskakor, / honungskakor;
74:22 ljögo / ljög

- 76: 6 i ordning att lyssna / i ordning för att lyssna
- 76: 9 De Missnöjda! Lefve friheten. / De Missnöjde. Lefve friheten!
- 76:12 Äh! sade De Missnöjda! / Äh! Sade De Missnöjda.
- 76:14 – § 3, läste Paul! Hvarje / § 3, läste Paul, hvarje
- 76:15 Krigare, Skrifvare och Barnpiskare / krigare, skrifvare och barnpiskare
- 76:16 bekanta. § 4. Sällskapet // bekanta. / § 4. Sällskapet
- 76:22 o.s.v. / o.s.v.;
- 76:27 utom / utan
- 76:28 afliden Lasse. § 6. Hvarje // afliden Lasse. / § 6. Hvarje
- 77:19 i Herranom dö! / i Herranom dö.
- 78:35 bevara den / bevara dem
- 78:38 kalsongsknappar / kalsongknappar
- 79: 9 af Hulling / af en Hulling
- 79:18 Zink – Koppar – Tenn – Jern – Ben Trä /
Zink Koppar Tenn Jern Ben Trä [*jfr »Utgivarens egna ändringar», 79:18*]
- 79:31 runda yglor / r u n d a y g l o r
- 79:34 ovala yglor / o v a l a y g l o r
- 80:18 Lasse II Axel dog, det / Lasse II Axel dog, – det
[*svårtydd överstrykning i MS*]
- 81: 3 trän / träd
- 81:10 en förste / en furste
- 81:36 Anders VII. / Ritaren ålades // Anders VII. Ritaren ålades
- 82: 9 Per Erik sammanfatta / Per sammanfatta
- 82:11 ifrån Lasse I / från Lasse I
- 82:21 blef som vanligt / blef såsom vanligt
- 83: 3 helvetet som / helvetet, hvilket
- 83:12 icke en för / icke ens för
- 84: 1 spelades stycken / uppfördes stycken
- 84:14 djupaste och qvickaste / djupaste, qvickaste
- 84:18 Stillaståndet / Stillaståendet
- 85: 1 på huru många tusen lass / på huru många lass
- 85: 8 innevånarne / invånarne

85:17	på hvarann / på hvarandra
85:30	tillfällen / tillfälle
86:21	underlåtit komma / underlåtit att komma
87:37	aldra / allra
88: 9	vördad / vårdad

Strindbergs ändringar inför andra upplagan

Här redovisas Strindbergs ändring i korrektorexemplaret av U 1 (SgKB 1979/82, Kungl. biblioteket); för en beskrivning, se ovan s. 29. Ändringen, som är gjord med blyerts har inte påverkat textetableringen i Samlade Verk. Berättelsen ingick ju inte i U 2, och ändringen är inte heller genomförd i de närmast efterföljande upplagorna. Förutom den redovisade ändringen nedan finns även några andra svårtolkade noteringar.

Först ges sid- och radhänvisning till textvolymen och därefter sidhänvisning till U 1. Först anges formen i U 1 och därefter ändringen.

41:13 / 2   på *ä t* under

Ändringar i ett tryckt exemplar av första upplagan

Här redovisas anteckningar i ett tryckt exemplar av U 1 (Nylin nr 66, Kungl. biblioteket); för en beskrivning, se ovan s. 29 f. Markeringen, som är gjord med blyerts har inte påverkat textetableringen i Samlade Verk. Berättelsen ingick ju inte i U 2, och ändringen är inte heller genomförd i de närmast efterföljande upplagorna.

Först ges sid- och radhänvisning till textvolymen och därefter sidhänvisning till U 1. Först anges formen i U 1 och därefter ändringen.

41:13 / 2   på *ä t* under

Beskrivning av originalmanuskriptet

Den bevarade delen av originalmanuskriptet till *De lycksaliges Ö* finns i Mörnerarkivet (Örebro universitetsbibliotek, signum 186:2/11). Det består av 17 halva folioblad, paginerade 21–37, numera monterade i ett häfte. Enligt John Landquists beskrivning i SS består manuskriptet »av halva, tättskrivna, på ena sidan skrivna folioark (icke Lessebo, såsom eljes vanligt, tydligen beroende på att författaren skrev novellen i utlandet, Schweitz)». Titelsidan är förkommen och det finns ingen titel skriven av Strindbergs hand. Texten är tätt skriven; nytt stycke är i löpande text markerat med vänster hakparentes. Strindbergs text är skriven med mörkt bläck. Enstaka sättarmarkeringar med blyerts visar att manuskriptet varit förlaga för U 1; se t.ex. p. 26.

En bild av MS p. 26 återges som [dok. nr 14:3](#). Den bevarade delen av manuskriptet är tillgänglig elektroniskt i Litteraturbanken (litteraturbanken.se).

Inför publiceringen av det tredje häftet 1890 skrev Strindberg ett nytt slut. Manuskriptet till det nya slutet är förkommet. Det slut som finns i det bevarade manuskriptet är återgivet i SV 14, s. 398 f.

Manuskriptet till partiet motsvarande 77:2–14 (MS p. 29) är delvis defekt (sönderrivet) i marginalen. Följande ord eller bokstäver saknas i manuskriptet. De är etablerade efter U 1 och återges med normaliserad stavning och markerade med understrykning:

- 77: 2   över ett sådant
- 77: 3   det bäver-mössan [*SV*: det bävermössan]
- 77: 5   länscheferna, uppträdde
- 77: 7   hatade krigarne
- 77: 9   giva
- 77:10   lederna» såsom om
- 77:12   vackra som
- 77:14   rörelser, lade

Strindbergs ändringar i originalmanuskriptet

Här redovisas ett urval av strykningar och ändringar. Sid- och radhänvisning ges först till SV, därefter sidhänvisning till MS.

- 71:27 / 25 e »omkring»: *muren ä t tornet*
- 73: 1 / 26 e »upplevat →»: *Det var skolan* str [sista ordet svårtytt]
- 73:35 / 27 e »Emellertid hade»: *lärarne ä t barnpiskarne*
- 75:29 / 28 e »alla andra»: *förklarades* str
- 77:18 / 29 e »hans»: *lefverne, lära* str
- 77:28 / 29 e »högsta mål.»: *Sällskapet för inbördes beröm.* str
[ytterligare ett ord, svårtytt, str]
- 78:26 / 30 e »samla»: *byxknappar ä t knappar*
- 79: 2 / 30 e »system.»: *Han indelade dem* str
- 79: 2 / 30 e »Han skrev»: *till regeringen* [ytterligare fyra ord, svårtydda] ä t
först en afhandling
- 80: 7 / 30 e »orättvist att»: *bondbarnen ä t underklassens barn*
- 80:11 / 30 e »Men som»: *bondbarnen af de de rikare ä t de bemedlade*
- 81:18 / 31 f »avritningens»: *konstens* str
- 82:10 / 32 f »kallades»: *nya läroboken hette* str
- 84:29 / 33 f »nöden»: *lindra ä t öka*
- 85:29 / 34 e »slavar,»: *flickorna som slafvinnor eller skändades.* ä t
flickorna sökte plats som slafvinnor eller väntade tillfällen att bli skändade.
- 86: 1 / 34 e »kvinnan»: *ty hon få* str
- 86: 3 / 34 f »hustru»: *skurande* str
- 88: 6 / 36 e »komedianter.»: [svårtytt ord] *hvilka spelade* str

Textens placering i Samlade Verk i förhållande till originalmanuskriptet
och första upplagan

Vid jämförelsen avses genomgående översta raden på respektive SV-sida.

<i>Sida i SV</i>	<i>Sida i MS</i>	<i>Sida i U 1</i>
41	–	1
46	–	16
51	–	30
56	–	46
61	–	62
66	21	77
68	22	83
70	24	90
72	25	96
74	27	102
76	28	108
78	29	114
80	30	120
82	32	126
84	33	132
86	34	137
88	36	144

En häxa

Textläget

Första upplagan (U 1) av *En häxa* har fungerat som *bastext* vid etableringen av texten i Samlade Verk. Manuskript saknas.

En häxa publicerades i *Svenska Öden och Äfventyr*, dels i trippelhäftet III:3–5, utkommet under perioden 23–29/5 1890, dels som ingående i band III, ss. 149–362, utkommen samtidigt. Se ovan s. 13 ff. och SV 14, s. 365.

Berättelsen trycktes om i alla efterföljande upplagor av *Svenska öden och äventyr* som utkom under Strindbergs livstid.

Utgivarens egna ändringar

Sid- och radhänvisningar ges till textvolymen. Först citeras SV, därefter U 1.

97:22	sluter / slutar
106:17	veckning / verkning
136:21	allt / alla
154:27	igelkott / svart katt [<i>även 156:31</i>]

Strindbergs ändringar inför andra upplagan

Här redovisas Strindbergs ändringar i korrektorexemplaret av U 1 som var förlaga för U 2 (SgKB 1979/82, Kungl. biblioteket); för en beskrivning, se ovan s. 29.

Ändringarna, som är gjorda med blyerts, har i regel följts i U 2; undantag noteras särskilt. Endast några få ändringar, vilka kommenteras nedan, har påverkat textetableringen i Samlade Verk. Förutom de redovisade ändringarna finns även flera sättarmarkering, samt några svårtydda anteckningar och understrykningar.

Först ges sid- och radhänvisning till textvolymen och därefter sidhänvisning till U 1. Först anges formen i U 1 och därefter ändringen.

90:21 / 151	då Tekla alltid skickades bort i något ärende. <i>str</i>
94:26 / 163	sken <i>ä t</i> ljus [<i>oförändrat i U 2</i>]
96:12 / 168	sågos <i>ä t</i> märktes
106:17 / 198	verkning <i>ä t</i> veckning [<i>SV = U 2</i>]
109: 2 / 206	han <i>ä t</i> han [<i>spärrad stil angiven i marginalen med sp.</i>]
109: 2 / 206	hans <i>ä t</i> hans [<i>spärrad stil angiven i marginalen med sp.</i>]
109: 4 / 206	han <i>ä t</i> han [<i>spärrad stil angiven i marginalen med sp.</i>]
121: 9 / 243	ögonkloten <i>ä t</i> kloten
126:35 / 259	satt och <i>str</i>
128: 5 / 263	som <i>ä t</i> hvilka
140: 1 / 298	andra, förmälde <i>ä t</i> andra, de förmälde
144: 8–12 / / 311	varit uppskrämd, lät sin inbillning [...] att skrika fram <i>ä t</i> varit uppskrämd började i ett anfall af moderpassion att skrika fram
148:10 / 322	slump <i>ä t</i> magt
150:25 / 330	trodde hon <i>str</i>
152: 9 / 334	omständigheter, slumpar och <i>str</i>
153:23 / 338	grön eller röd <i>ä t</i> grön <i>eller</i> röd han [<i>spärrad stil angiven i marginalen med sp.</i>]
154:27 / 341	svart katt <i>ä t</i> igelkott [<i>SV = U 2</i>]
156:31 / 348	svart katt <i>ä t</i> igelkott [<i>SV = U 2</i>]
160:35 / 360	slå sig ner <i>ä t</i> slå ner

160:37 / 360   tängor *ä t* tänger

161:26 / 362   eller *ä t* och

Ändringar i ett tryckt exemplar av första upplagan

Här redovisas anteckningar i ett tryckt exemplar av U 1 (Nylin nr 66, Kungl. biblioteket); för en beskrivning, se ovan s. 29 f. Markeringen, som är gjord med blyerts, har inte påverkat textetableringen i Samlade Verk.

Först ges sid- och radhänvisning till textvolymen och därefter sidhänvisning till U 1. Först anges formen i U 1 och därefter ändringen.

122:16–122:20 / 246   kunnat ha hviskat [...] förlorat sin

Textens placering i Samlade Verk i förhållande till första upplagan

Vid jämförelsen avses genomgående översta raden på respektive SV-sida.

<i>Sida i SV</i>	<i>Sida i U 1</i>
90	149
95	164
100	179
105	194
110	209
115	224
120	239
125	254
130	268
135	283
140	298
145	313
150	328
155	342
160	357

Sista skottet

Textläget

Första upplagan (U 1) av *Sista skottet* har fungerat som *bastext* vid etableringen av texten i Samlade Verk. Manuskript saknas.

Sista skottet publicerades i *Svenska Öden och Äfventyr*, först i trippelhäftet III:3–5, utkommet under perioden 23–29/5 1890, samt ingående i band III, ss. 363–386.

Se ovan s. 13 ff. och SV 14, s. 365.

Berättelsen trycktes om i alla efterföljande upplagor av *Svenska öden och äventyr* som utkom under Strindbergs livstid.

Berättelsen *Sista skottet* är förmodligen tillkommen våren 1887 medan Strindberg befann sig i Lindau. I ett brev till Schering 10/6 1898 uppger Strindberg att novellen ifråga »redan för tio år sedan stått i en Lindauertidning». Eklund återger samma uppgift, dock utan närmare preciseringar (Brev 12, s. 320). Översättningen har inte kunnat återfinnas.

Utgivarens egna ändringar

Sid- och radhänvisningar ges till textvolymen. Först citeras SV, därefter U 1.

164:29	Schachten, vid / Schachten vid
169: 4	Te Deum laudamus / Te Deum landamus

Strindbergs ändringar inför andra upplagan

Här redovisas Strindbergs ändring i korrektorexemplaret av U 1 som var förlaga för U 2 (SgKB 1979/82, Kungl. biblioteket); för en beskrivning, se ovan s. 29. Ändringen, som är gjord med blyerts, har följts i U 2, men den har inte beaktats i Samlade Verk.

Först ges sid- och radhänvisning till textvolymen och därefter sidhänvisning till U 1. Först anges formen i U 1 och därefter ändringen.

165: 1 / 371   urin! *ä t* ...

Textens placering i Samlade Verk i förhållande till första upplagan

Vid jämförelsen avses genomgående översta raden på respektive SV-sida.

<i>Sida i SV</i>	<i>Sida i U 1</i>
162	363
167	377

Tschandala

Textläget

Första framträdande i tryck var en auktoriserad översättning till danska av Peter Nansen, *Tschandala*, utgiven i april 1889 i Köpenhamn (I. H. Schubotes Boghandel); förlagan var Strindbergs originalmanuskript, som förkom redan senare samma år. Texten i Samlade Verk bygger på Eugène Fahlstedts återöversättning från danska, utgiven separat under titeln *Tschandala. Berättelse från 1600-talet* på C. & E. Gernandts förlag, Stockholm 1897. Fahlstedts återöversättning har genomgått en omfattande revidering av Torbjörn Nilsson i samarbete med redaktionen för Samlade Verk.

Efter explicit önskemål från Strindberg inkluderades Fahlstedts översättning av *Tschandala* i fjärde upplagan av *Svenska öden och äventyr* på förlaget A.-B. Ljus (h. 20–26, utgivna 17/10–24/12 1904; se Brev 14, ss. 327, 332 f., samt SV 14, ss. 366–376). Den danska översättningen från 1889 är tillgänglig digitalt genom Det Kongelige Bibliotek i Köpenhamn (kb.dk). Fahlstedts återöversättning från 1897 är tillgänglig i Alvin (alvin-portal.org).

I början av 1889 sände Strindberg originalmanuskriptet till tidskriften *Neuer Kosmos*, som utkom endast ett kvartal i Münster och upphörde redan i juni 1889. Manuskriptet försvann i samband med tidskriftens nedläggning (se Brev 8, ss. 31 f., 34, 39 f., 44; Brev 12, s. 61; Brev 15, s. 78).

Textrevisionen i Samlade Verk

Både Bonniers och Looström hade refuserat *Tschandala* – Looström som en del av *Svenska öden och äventyr*, Bonniers som separat tryck – varpå Strindberg försökte få berättelsen översatt till andra språk (se Brev 10, s. 10; Brev 7, ss. 154, 199; Brev 8, s. 44). Först ut var den danska översättningen, utförd av författaren, tidningsmannen och senare förläggaren Peter Nansen (1861–1918), som översatte flera av Strindbergs texter (se Brev 7, ss. 11, 232). Nansen åtog sig översättningen av *Tschandala* i januari 1889 och var klar i mars samma år. Förlagan var originalmanuskriptet. Nansens översättning var auktoriserad av författaren och Strindberg har brevlades besvarat frågor från översättaren. Det är dock inte sannolikt att Strindberg genomförde en systematisk jämförelse mellan den svenska och den danska texten. Flera formuleringar i Strindbergs svar andas också viss otålighet och Nansen fick inte alltid oklara ställen belysta (se Brev 21, ss. 271–273). En formulering i Strindbergs brev tyder på att språket i det svenska originalet var stundtals färgat av danskan – naturligt nog, då berättelsen utspelar sig i Danmark: »Hvad ska vi göra åt den saken att öfversättningen är så svår? Som Ni ser har jag smort ihop Svenska och Danska; Ni får väl göra det samma.» (Brev 7, s. 244; jfr SV 14, s. 367.)

I Det Kongelige Bibliotek i Köpenhamn finns sju odaterade anteckningar i vilka Strindberg besvarar Nansens frågor om oklara textställen; de är avbildade i SV 14, ss. 367–374, och återgivna i Brev 21, ss. 271–273; jfr Brev 7, s. 266. De sju brevlapparna rör sammanlagt ett tjugotal textställen. Detta är också det enda som är bevarat av det svenska originalets lydelse. Vid revisionen av Fahlstedts översättning i Samlade Verk har man i möjligaste mån tagit till vara Strindbergs anvisningar. På Nansens önskan om en precisering av uttrycket »pressa ner hans svällande bildningsdrift till beklämning» (276:1) svarade Strindberg: »[Ö]fversättes ordagrant! Jag kan icke nu bagefter omskrifva i andra oegentliga ord det korrekta uttrycket som kom fram då. Blir sjuk vid tanken på att upplösa ett rikt ackord i några enkla toner.» (Brev 21, s. 273.) Nansen utelämnade det besvärliga uttrycket (se nedan). På en annan lapp skrev Strindberg: »Tack för hjälpen och til gensyn! Misstänker mig ha gjort en dålig bok! Borde hellre ha åtalat avisen! Blir jag åtalad sjelf nu, jag, eller Schubothe?» (Brev 21, s. 273.)

När det år 1897 blev aktuellt med en svensk publicering återöversattes berättelsen från danska. Strindberg har så vitt känt inte uttalat sig om Eugène Fahlstedts översättning av *Tschandala*, men det var Strindberg själv som rekommenderade Fahlstedt till uppdraget i ett brev till Gustaf af Geijerstam: »Eugène Fahlstedt har öfversatt mig från Franska sedan 1885; sedan många gånger; senast i Vintergatan. Och attraperar min stil utmärkt! Bjud honom 200 Kr, som räcker då det är Danska. Reste ici! Jag kan absolut icke öfversätta mig sjelf (patologiskt!) [...]» (Brev 12, s. 61, jfr s. 53.)

Vid revisionen av Eugène Fahlstedts översättning hade Torbjörn Nilsson och redaktionen för Samlade Verk som mål att rätta felöversättningar och bringa texten närmare Peter Nansens version, samtidigt som Strindbergs språkbruk i samtida texter beaktades (jfr SV 14, s. 363). Beskrivningen nedan bygger delvis på dokumentation av revisionsarbetet i Strindbergsprojektets arkiv, Stockholms universitet.

Till viss ledning i inledningsskedet av detta arbete var Walter A. Berendsohns uppsatser om Fahlstedts andra översättningar av Strindbergs texter (Berendsohn 1951). Berendsohn har jämfört Eugène Fahlstedts översättning från danska av essän *Själamord. (Apropå Rosmersholm)*, SV 29, med Strindbergs sedermera återfunna originalmanuskript och kunnat konstatera att Strindbergs språk är »*mera koncentrerat, konkret, pregnant, originellt och nyans- och formrikt*» än Fahlstedts översättning (s. 45; kursivering i original här och framgent). Berendsohn delar upp sina slutsatser i avdelningar om: koncentration (»Strindbergs stil visar sig vara *mera hopträngd, tätare, fåordigare än översättningen*», s. 35); ordval (där han menar att översättningen »*förändrat eller förskjutit Strindbergs mening*», s. 30); formelement (såsom antites, upprepningar i effektstegrande syfte, parallellism och bilder) vilka går förlorade i översättningen. Berendsohn noterar att »Strindberg väljer i många fall mycket konkreta eller slagkraftiga beteckningar eller bilder noggrant efter det speciella tillfället som återges i översättningen med mera allmänna, mindre individualiserande, mindre pregnanta ord» (s. 40). Den text som Berendsohn analyserat är ju en essä och inte en skönlitterär prosatext, men liknande tendenser kan anas även vid en jämförelse mellan Nansens och Fahlstedts stil vid deras respektive *Tschandala*-översättning, vilket gör det troligt att stilen i Nansens översättning i viss mening har bevarat mer av uttryckssättet som är typiskt Strindbergskt.

Revisionen av Fahlstedts översättningen är omfattande och här kan endast en sammanfattning och några belysande exempel presenteras.

Där Fahlstedt satt in en del småord (som »emellertid», »naturligtvis» och »liknande»), vilka kan göra meningen omständligare, stryks de om de inte har en tydlig funktion. Däremot kompletteras Fahlstedts översättning med ord och i sällsynta fall meningar från Nansen vilka Fahlstedt låtit bli att översätta.

Fahlstedts tycks ha försökt att undvika danismer, ibland på bekostnad av ett enklare språkbruk, vilket ger att hans text stundtals har en tyngre och ålderdomligare stil än Nansens och även jämförbara prosatexter av Strindberg. I några sådana fall har SV närmat sig Nansens översättning. Andra gånger däremot har danismer i Fahlstedts översättning avlägsnats.

Nedan följer några exempel på vilken typ av ändringar som genomförts vid revisionen av Fahlstedts översättning. I exemplen nedan ges sid- och radhänvisningar till SV, därefter sidhänvisning till Fahlstedts översättning 1897. Först citeras SV, därefter Fahlstedts översättning och sist Nansens.

Rena felöversättningar i Fahlstedts text var få. Vanligare är att betydelsen förskjutits något, antingen på grund av ordval, eller genom att Fahlstedt infogat ord vilka saknar motsvarighet hos Nansen, tagit bort ord, ändrat mellan singular och plural eller liknande. Samlade Verk följer i möjligaste mån Nansen. Några få exempel får belysa praktiken:

170:18 /	5	som att skjuta skott i luften / som att skjuta skarpt i tomma luften / som at skyde Skud i Luften
172:13 /	8	hans vita ansiktsfärg / hans hvita hy / hans hvide Ansigtsfarve
172:21 /	8	sittande inne i en / sittande i en / siddende inde i en
172:22 /	8	kufiska hästar / löjliga hästar / løjerlige Heste
172:34 /	9	Medan / Under det att / Medens
173: 2 /	9	mycket utvidgade pupiller / vidt utspärrade pupiller / meget udspilede Pupiller
174: 1 /	11	en liten lustig fyr / en putslustig småsvenn / en lille pudsig Fyr

174:18 / 11	vindskupor / vindrum / Kvistkamre
175:17 / 13	halvtömnda glas / två halftömnda glas / halvtömte Glas
183:14 / 26	maskrosor / mjölkört / Fandens Mælkebøtter
184:20 / 28	tattaren / zigenaren / Tateren [<i>genomgående i berättelsen; jfr 197:27</i>]
225:28 / 96	sin misstanke / sina misstankar / sin Mistanke
241:30 / 121	vän / hjertevän / Ven
245:10 / 126	två damer / några damer / to Damer
271:35 / 168	lidanden / passioner / Lidelser

Ibland lägger sig Samlade Verk närmare Nansen, vilket oftast innebär att ordet som används är mer idiomatiskt (eller ordformen mer idiomatisk) eller hör till en lättare stil än Fahlstedts stundstals mer formella val. Man kan få en uppfattning om arten och antalet ändringar som företagits i Samlade Verk om samtliga ändringar på en sida i Samlade Verk förtecknas:

271: 4 / 167	eget värde, om självaktning / personligt värde, sjelfaktning / eget Værd, Agtelse for sig selv
271: 5 / 167	allena! / allena. / alene!
271: 6 / 167	dessa dumma gamla / dessa gamla / disse dumme gamle
271: 7 / 167	begagna sig av / bringa till utöfning / bringe til Anvendelse
271: 8 / 167	relativa människovärdet / relativa i menneskeverdet / relative Menneskeværd
271: 9 / 167	liksom / likasom / ligesom
271:10 / 167	genom / efter / gennem
271:10 / 167	framför dogmen: Folket / framför denna dogmen: folket / foran Dogmet: Folket
271:12 / 168	gå under / förgås / forgaa
271:13 / 168	utvuxna / utväxta / udvoksede
271:13 / 168	han måste se samma öde drabba honom som hade drabbat / som måste se sig drabbad af samma öde som drabbat / han maatte se samme Skæbne ramme ham, som havde ramt
271:15 / 168	barbarerna / barbaren / Barbarerne

217:15 / 168	icke / ej / ikke [<i>även</i> 271:30]
271:16 / 168	mörda som barbaren / mörda som barbarerna / myrde som Barbaren
271:19 / 168	måste / skulle / maatte
271:23 / 168	alla de förolämpningar / allt det hån / alle de Forhaanelser
271:25 / 168	lågo nergrävda / stodo inristade / sad indgravede
271:27 / 168	själv: Det / sjelf: det / selv: Det
271:29 / 168	Med / Medelst / Ved
271:30 / 168	ty han insåg tillfullo att tyrann och härskare / ty han insåg nogsammt att begreppen tyrann och herskare / thi han insdsaa nog, at Tyran og Hersker
271:31 / 168	makthavare / makthavande / Magthaver
271:33 / 168	sak samma, med / huru som helst, medelst / ligemeget, ved
271:35 / 168	lidanden / passioner / Lidelser
271:36 / 169	gick han liksom / kröp han likasom / gik han ligesom
271:37 / 169	den lägre stående varelse / den lågt stående varelse / det lavere staaende Væsen
271:37 / 169	hade foten / hade satt foten / havde Foden

Slutligen följer tre exempel där en hel mening citeras. Först den inledande meningen i alla tre versioner:

Den lärde magister Andreas Törner satt på sin kammare i korsvirkeshuset vid Lilla Gråbrödragatan i Lund en aprildag i slutet av Karl XI:s regering och kände sig tung till sinnes. (SV 14, s. 170:4–6)

Den lärde magister Andreas Törner satt i sin kammare i korsvirkeshuset vid Lilla Gråbrödragatan i Lund en aprildag mot slutet av Karl XI:s regering och kände sig tungsint till humöret. (Fahlstedts övers., s. 5.)

Den lærde Magister Andreas Törner sad paa sit Kammer i Bindingsværkshuset ved Lille Graabrødregaden i Lund en Aprildag i Slutningen af Karl XI's Regering og var i tungsindigt Lune. (Nansens övers., s. 3.)

Ett annat exempel på en hel mening:

På dåligt humör i besvikelsen efter sin länge spända förväntan vände han sina steg hemåt igen och hörde likgiltigt hästens trav närma sig och kort därefter någon ropa an honom bakifrån. (SV 14, s. 224:35–38)

I dåligt lynne öfver missräkningen efter en lång stunds spänd väntan vände han åter sina steg hemåt och hörde med likgiltighet hästrafven närma sig och kort derefter hur någon ropade an honom bakifrån. (Fahlstedts övers., s. 95)

I daarligt Humør over Skuffelsen efter den lange spændte Forventning vendte han atter sine Skridt hjemad og hørte med Ligegyldighed Hestens Trampen nærme sig og lidt derefter En raabe ham an bagved. (Nansens övers., 105.)

Det sista exemplet innehåller ett sällsynt fall där Strindbergs ursprungliga formulering delvis bevarats tack vare brevkort med översättarens frågor; det gäller den redan nämnda avslutande bisatsen »pressa ner hans svällande bildningsdrift till beklämning». I övrigt kan man notera att SV följer Nansens översättning exempelvis i valet av det enklare »ty» där Fahlstedt väljer »hvilket», eller beteckningen »tattare» som Fahlstedt skriver om till »sin gäst»:

Alltunder det han talade, uppmuntrade magistern oupphörligt tattern att dricka, icke för att få honom drukken, ty det var alls icke hans avsikt, utan för att med det eldande vinet upptända honom för att så därefter pressa ner hans svällande bildningsdrift till beklämning. (SV 14, s. 275 f.)

Alltunder det han talade, uppmuntrade magistern oupphörligt sin gäst att dricka, icke för att få honom drukken, hvilket alls icke var hans afsigt, utan för att genom det eldande vinet upptända hans fantasi till verksamhetslust. (Fahlstedts övers., s. 175)

Alt imens han talte, opmuntrede Magisteren uafladeligt Tateren til at drikke, ikke for at faa ham drukken, thi det var aldeles ikke hans Mening, men for ved den ildnenden Vin at opflamme hans Fantasi til Virksomhedslyst. (Nansens övers., s. 195)

Förarbeten

Den Hvita Handen och Den Svarta Handen, en förstudie till *Tschandala*, författades av Strindberg hösten 1888. Den insändes till Politikens redaktionssekreterare Viggo Adler men publiceringen stoppades av Strindberg (se SV, s. 366). Texten återges i SV 14, s. 400 f.

Manuskriptet med titeln »Den Hvita Handen och Den Svarta Handen.» förvaras på Kungl. biblioteket (Ep S 53; bilaga till brev till Viggo Adler). MS omfattar fyra kvartoblåd, paginerade 1–4 (ca 22 × 28 cm). Pappret är Lessebo Bikupa med årtal 1884 och 1887 (blad 1 och 2 har vattenmärket Lessebo, blad 3 Lessebo Bikupa 1887 No 2; blad 4 Lessebo Bikupa 1884 No 2). Pappret är gulaktigt, bläcket svart, texten utförd endast på ena sidan, av Strindbergs hand. Texten är signerad längst ned på p. 4 med »Aug. Sg.».

Förutom enstaka ändringar under arbetets gång finns två längre strykningar:

- 401:27 / 3   efter »avund.»: *Den piskade som kröp nyss, reste sig och gick snart; den sölige drog på rena kläder, den förtrampade retade [sic!] ut sig.* str
- 401:41 / 4   efter »fy! –»: [nytt stycke] *Min son! – Detta har jag först vid fyrtio år lärt och vill nu lära dig: akta dig för de förtrampade! Förhärda ditt hjerta för den nödlidande, gå ur vägen der den fallne ligger, sök icke upp den sjuke, och räck icke handen åt [oavslutat]*

Textens placering i Samlade Verk i förhållande till
den danska översättningen 1889 och den första svenska upplagan 1897

Vid jämförelsen avses genomgående översta raden på respektive SV-sida.

<i>SV</i>	<i>Nansens övers.</i>	<i>Fahlstedts övers.</i>
170	3	5
175	12	12
180	21	20
185	30	28
190	39	36
195	48	44
200	56	52
205	65	60
210	74	67
215	83	75
220	95	87
225	105	95
230	113	103
235	122	111
240	131	118
245	140	126
250	149	134
255	157	142
260	166	150
265	175	157
270	184	165
275	193	173
280	202	181

Vid Likvakan i Tistedalen

Textläget

Originalmanuskriptet (MS) till *Vid Likvakan i Tistedalen* (Mörnerarkivet, Örebro universitetsbibliotek, signum 191) har fungerat som *bastext* vid etableringen i Samlade Verk; första upplagan (U 1) har använts som *komplementtext*. Dessutom finns en kopiebokskopia på Kungl. biblioteket (SgKB 93/166).

Vid likvakan i Tistedalen publicerades i *Svenska Öden och Äfventyr*, häfte IV:1, publicerat under perioden 23–31/12 1890, ss. 1–30. Se ovan s. 13 ff. och SV 14, s. 365.

Berättelsen utelämnades ur U 2, men ingick i alla efterföljande upplagor som utkom under Strindbergs livstid.

Utgivarens egna ändringar

Sid- och radhänvisningar ges till SV. Först citeras SV, därefter MS, sist U 1.

- 284:20 vi ha båda sett / vi båda sett / [U 1 = MS]
- 287:25 – Ser ni / Ser ni / Ser ni
- 284:28 kämpade med sömnen – – – / kämpade med sömnen.... /
kämpade med sömnen ...
- 284:30 De gamle egypterna / De gamle Egypterna / De gamle Egypterne
- 290: 2 Sverige / Sverge / [U 1 = MS]
[även 290:4, 290:8, 290:25, 290:27, 291:14]
[formen Sverge normaliseras i SV till Sverige; jfr SV 1, s. 307]

Ändringar i första upplagan som införts i Samlade Verk

Sid- och radhävningar ges till SV. Först citeras U 1, därefter MS.

- 282: 2   – Smack! sa' det, som / – »Smack! sa' det, som
282:17   granskogen, långt upp / granskogen, högt upp
283:20   trädde de nu in i kammaren / trädde de in i kammaren
285:11   hon / han
285:28   det var fegt, så fegt / det var ett fel, ett fel
287: 6   (Och det begrep / (Och der begrep
287:22   åt vilken han afstått / åt hvilken han sålt
287:38   medikus Neuman! / medikus Neuman!!
288: 8   dotter till nämnda mormor / dotter nämnda mormor [*SV*: nämnda]
289:18   han ej mäktade / han icke mäktade
289:33   dra in det fratet igen i Europa, som man haft ett sådant hejande helvete /
dra in det fratet igen i Europa som man haft en sådan hejande helvete
[*SV*: Europa som]

Ändringar i första upplagan som ej införts i Samlade Verk

Sid- och radhänvisningar ges till SV. Först citeras MS, därefter U 1.

- 282: 1 Vid Likvakan i Tistedalen / Vid likvakan i Tistedalen
282: 2 en sten i gyttja! / en sten i gyttja;
282:24 i förstugan. – / i förstugan.
282:28 det var Holsteinarns som / det var Holsteinaren som
283: 3 dödens husarder / dödens husarer
283:21 Illa belyst af / Belyst af
283:26 underofficersvärja / underofficersvärja
283:28 fältbår / fällbår
284:16 Och – – – han / Och ... han
284:25 likrummet. [*blankrad*] / – En sällsynt // likrummet. / – En sällsynt
284:28 sömnen – – – Det / sömnen ... Det
284:34 en fyllehund / en fyllhund
285: 5 han var faslig att / han var farlig att
285: 6 jajaja! – Men / ja ja ja! Men
285: 9 numquam / numquam
285:35 Och det / Ack, det
286:30 uthaspladt - - - nej / uthaspladt ... nej
287: 6 begrep han inte! hviskade / begrep han inte, hviskade
287:24 Ah var inte rädd / Och var inte rädd [*Ah svårtytt i MS*]
287:25 rättorna som dansa derinne på golfvet! – /
rättorna som dansa på golfvet derinne!
287:31 något och det / något om det
287:34 staters regeringssätt / statens regeringssätt
288:14 men Oldenburgar och Pfalzen / men Oldenburgar och Pfalzar
288:16 och inte är det det bästa / och inte är det den bästa
288:29 Och alldenstund värman / Och alldenstund värmen
288:31 så kommer alltid värman / så kommer alltid värmen
289: 4 Nej! Se / Nej. Se

- 289:10 inför Europam. / inför Europa.
290:10 Hannoveransk / Hannoversk [*SV*: hannoveransk]
290:15 Ryssland sjelf / Ryssland sjelft
290:31 sina egna undersåter / sina egna undersåtar

Beskrivning av originalmanuskriptet

Originalmanuskriptet med titeln »Vid Likvakan i Tistedalen» finns i Mörnerarkivet vid Örebro universitetsbibliotek, signum 191. Manuskriptet består av 13 inbundna blad i folioformat, paginerade 1–13, med text på ena sidan, skriven med marginal.

Strindberg har i manus ändrat titeln från »Likförarens innersta meningar / Konungen och Drottningen.». En bild av MS p. 1 återges som [dok.nr 14:4](#). Manuskriptet är tillgängligt digitalt i Litteraturbanken (litteraturbanken.se).

En kopicopierad kopia (1 volym, ca 24 × 29 cm) finns på Kungl. biblioteket (signum SgKB 93/166). Det finns inga omarbetningar som är unika för detta exemplar. De marginaländringar som finns i originalmanuskriptet på p. 7 finns även i kopicopierad kopian. Volymen innehåller ingen annan text. Bläcket har en brunaktig nyans. Siffrorna som i MS p. 1 är skrivna med blåkrita saknas i kopicopierad kopian.

Strindbergs ändringar i originalmanuskriptet

Här redovisas ett antal ändringar och strykningar omfattande minst två ord.

Sid- och radhänvisning ges först till SV, därefter sidhänvisning till MS.

- 282: 1 / 1 rubriken *Likförarens innersta meningar* / *Konungen och Drottningen.*
ä t *Vid Likvakan i Tistedalen*
- 282: 1 / 1 e »Tistedalen.»: *Cap. I.* str
- 282: 2 / 1 f »’–Smack!»: – *Det sa* str
- 283:21 / 3 e »fyra»: *oklipta* ä t *oputsade*
- 283:32 / 3 e »Under den»: *mörka* ä t *våta*
- 284: 4 / 3 e »tillbaka, och»: *glömmande påminnade honom* ä t *liksom påminde*
- 286:18 / 6 e »Karlar! ...»: *Men det* str
- 286:34 / 7 e »löjtnanten»: ! *Två t* str; *och kastade en blick neråt sina stöflor*
tillagt i marginalen
- 287: 1 / 7 e »ett annat»: *sätt.* ä t *sätt . . . Vi ska slåss i morgon men inte i natt!* –
- 288:21 / 9 e »nepotismus.»: *Ni har tagit* str
- 289: 9 / 10 e »som»: *han ville* str
- 289:18 / 10 f »mäktade»: *kunde* str
- 290:28 / 12 e »ut;»: *och hade* str
- 291:28 / 13 f »kappritt»: *hetsjagt* str

Textens placering i Samlade Verk i förhållande till originalmanuskriptet
och första upplagan

Vid jämförelsen avses genomgående översta raden på respektive SV-sida.

<i>Sida i SV</i>	<i>Sida i MS</i>	<i>Sida i U 1</i>
282	1	1
284	3	6
286	6	13
288	8	19
290	11	25

Stråmannen

Textläget

Originalmanuskriptet fungerar som *bastext* för de partier där det finns bevarat; U 1 fungerar som *komplementtext*. För partier där inget MS finns bevarat baseras textetableringen på U 1 för SV 306:31–308:30 respektive 324:34–337:1 (till och med »sedlighetens namn» 337:1), samt på U 4 för SV 337:1–339:10 (från och med »söka häva» 337:1).

Större delen av *Stråmannen* publicerades i första upplagan av *Svenska Öden och Äfventyr*, uppdelad på två häften, ss. 31–160: häfte IV:1, utkommet under perioden 23–31/12 1890, och häfte IV:2, utkommet 21–27/8 1891 (U 1; se ovan ss. 13 ff och SV 14, s. 378 f.). Berättelsen trycktes inte om i U 2–U 3, men väl i U 4 (1905), då med ett nyskrivet slut (se ovan ss. 19, 21 f.). Detta var också första gången som berättelsen publicerades i avslutat skick. Det ursprungliga slutet är förkommet.

Originalmanuskriptet med titeln »Stråmannen.» finns i Mörnerarkivet (signum 186:2/10, Örebro universitetsbibliotek). Följande textpartier saknas: p. 21–23, motsvarande SV 306:31–308:30 (»Gyllenborg gjorde sig sjuk han [– – –] enstaka ljud.»), samt slutet på berättelsen, motsvarande SV 324:34–339:10 (»I detsamma öppnades [– – –] tillskriva konungen förtjänsten.»).

<i>bastext</i>	<i>avsnitt</i>	<i>sida och rad i SV</i>	<i>pagina i MS</i>
MS	kap. I–början av kap. II	291:01–306:30	1–20
U 1	del av kap. II	306:31–308:30	MS saknas
MS	slutet av kap. II, kap. III, del av kap. IV	308:31–324:33	24–50
U 1	slutet av kap IV, kap V, början av kap. VI	324:34–337:01	MS saknas
U 4	slutet av kap. VI	337:01–339:10	MS saknas

Slutet på en berättelse med samma ämne som *Stråmannen* (Fredrik I och Hedvig Taube) finns på Kungl. biblioteket och ingår i Vilhelm Nylins manuskriptsamling (signum Vf 196 d:2; tidigare 1957/17:2). Texten i manuskriptet återges i renskrift nedan ss. 93–97.

Utgivarens egna ändringar

Sid- och radhänvisningar ges till SV. Först citeras SV, därefter MS, sist U 1. Om inget annat anges är formen i U 1 identisk med formen i MS.

- 292:18 Gobelängsfabriken / Gobelinsfabriken
292:20 Ludvig XV:s / Ludwig XV^s / Ludvig den XV:s
294:21 och avlägsnade sig med allför snabba steg /
och med alltför snabba steg /
och aflägsnade med alltför snabba steg
296: 7 prägel av en / prägel och en
296:15 trä / träd
299:10 Förlåt, Ers / Förlåt Ers
304:12 då i detsamma som konungen /
då i detsamma konungen /
när i detsamma som konungen
304:20 mera än skymten av en förtjusande haka /
mera än skymten af förtjusande haka /
mer än skymten af en förtjusande haka
306: 8 kockar vilka lupo av och till och /
kockar som lupo af och till och /
kockar, hvilka lupo af och till, och

Nedan redovisas ändringar som införts i de textpartier som baseras på 1891 års respektive 1905 års upplagor; se ovan ss. 13–22, 83). Först citeras SV, därefter U 1.

- 308: 3 Jahreszeiten / Jahrzeiten
328: 5 offentlig / offervillig
331:35 supplikera / supplicera

Ändringar i första upplagan som införts i Samlade Verk

Sid- och radhänvisningar ges till SV. Först citeras U 1, därefter MS.

- 292: 6   hvilka med bössor / som med bössor
- 293: 6   och han började åter läsa / började han åter läsa
- 293:19   trosförändring, återtog / trosförändring återtog
- 294: 7   skilja oss. / skilja oss
- 294:10   dina farhågor. / dina farhågor
- 294:26   abbétyp / abbetyt
- 295:24   det tydliga förakt / det rysliga förakt
- 296:23   med dess herrskarebyst / med det dess herrskarebyst
- 297: 7   gåfvo honom på hand / hade han på hand
- 297:12   Ludvig XIV:s / Ludwig XIV^s
- 298: 2   bifallande men vörtnadsfullt / bifallande med vörtnadsfullt
- 298:20   billigt, svarade / billigt svarade
- 299:24   Hvad är det för folk / Hvad är det folk
- 299:27   statsstyrelse / statstyrelse
- 299:27   falskvexlande / falskspelände
- 299:29   förblandar / förvexlar
- 300:24   som sådan partiets lydige tjenare / som sådan är partiets lydige tjenare
- 300:35   och räckande hofkansleren sin hand kastade han /
och han räckte hofkansleren sin hand och kastade
- 301: 4   skulle behandlas som Japanen behandlar sin hustru /
skulle behandlas som Japanen sin hustru
- 300:38   någon regering eller / någon regeringen eller
- 301:34   aflägsnade sig. / aflägsnade sig
- 303:14   mitt lifs höst står för dörren / mitt lifs höst var för dörren
- 303:15   ej ens minnet / ej en gång minnet
- 303:16   då mitt åliggande / då mitt enda åliggande
- 303:22   För ty, en man / För se, en man
- 303:33   det veta vi; / det känna vi;

- 305: 1 ifrån sig, slog upp / ifrån sig slog upp
305: 9 som icke var obekant för någon af sällskapet /
som icke var någon af sällskapet obekant
306: 4 Genom de sex fönstren från den stora salen /
Genom fönstren från den stora salen med dess sex fönster
306:11 hofmästaren, som af och till / hofmästaren som då och då
[SV: hovmästaren som av och till]
306:20 utsökta och vinerna af / utsökta af vinerna af
308:31 salen pågick hade den / salen hade den
309:19 Ludvig XIV:s / Ludwig XIV^s
312: 3 Ja, en! / Ja, en?
315:31 säkrare och med ens. / säkrare.
316: 4 mycket mera både förstånd / mången gång mera både förstånd
318:36 kommit! – – – Ulrika // kommit! – – – / Ulrika
319:27 ur min sängkammare! / ur min sängkammaren!
322:29 tvåvåningshuset / tvåvåningshuset
322:32 Ludvig XV:s / Ludwig XV^s
323: 2 mottagningsrum / mottagningsrum
323:11 färgväxter / färgvexter
323:12 En fiskdam / Ett fiskdam [SV: En fiskdamm]
323:24 Carl XII:s syster / Carl XII^s syster
323:37 konungen fullbordat / konungen verkligen fullbordat
324:14 hade just slutat / hade slutat [just överstruket i MS]
324:16 magnaneriet för att börja utfordringen. På /
magnaneriet för att börja utfordringen På

Ändringar i första upplagan som ej införts i Samlade Verk

Sid- och radhänvisningar ges till SV. Först citeras MS, därefter U 1.

- 292:18 Ludwig XIV / Ludvig den XIV
292:22 gemaket hållet / gemaket hållen
292:26 Gråmunkakyrkan / Gråmunkekyrkan
293: 5 en stund och med ett leende / en stund med ett leende
293: 9 ansigte der en alltför stor näsa föll ner /
ansigte och en alltför stor näsa, som föll ner
293:38 – Men – / – Men.
294: 7 ville skilja / vill skilja
294:26 poignetter och krås och / poignetter, krås, och
295:38 anmälde adjutanten! / anmälde adjutanten.
296: 4 den sednare så berömde / den sedan så berömde
[i SV är sednare normaliserat till senare]
297: 6 tvååriga / tioåriga
297:32 stifta lag! / stifta lag.
298: 1 en markerad blick / en maskerad blick
298:16 ifråga komma / ifrågakomma
299:11 befallde arffursten! / befallde arffursten.
299:13 antichambren / anti-chambren
300: 3 Horn. / Horn?
300:22 ärender / ärenden
300:26 Gyllenborg, frågade / Gyllenborg? frågade
300:29 vid vigör ty / vid vigör; ty
300:30 den ovärdige, men / den ovärdige; men
300:38 form i den? / form i den.
301: 2 Hm! / Hm:
301: 9 Amerikanare; / Amerikanare:
301:37 så litet häftighet / så liten häftighet
302:10 Nej! det / Nej, det

302:28	töat / tinat
302:29	enbuskens / enebuskens
303: 4	dertill, men / dertill; men
303:12	samma sak, åtminstone / samma sak; åtminstone
303:13	höst och vår! / höst och vår.
303:22	inte tittar efter andra, som jag och andra svin, / icke tittar efter andra, som jag och andra, som jag och andra svin,
305:16	mig som bragt er / mig, som bragte er
306: 9	trafvat / trafvade
306:11	dörren. [<i>mellanrum mellan stycken</i>] / Vid taffeln // dörren. / Vid taffeln
309:31	kongliga / kungliga
310:27	korsa värja / korsa min värja
310:19	kung Carl / konung Carl
310:30	Oudenarde / Oudenard
310:31	<i>för</i> fröken / för fröken
311:14	rotfästadt / välfästadt
311:20	väntar att få föra Er hem / väntar att föra Er hem [SV: väntar att få föra er hem]
311:24	halftimme / halftimme
311:31	kammartjenare – / kammartjenare. –
312: 4	Hvem! / Hvem?
312:21	Horn! – I morgon / Horn! I morgon
312:25	var smutsigare / är smutsigare
312:29	högt! / högt.
313: 4	bryter lös / bryter löst
313:22	efter att ha tillbragt / efter att hafva tillbragt
313:31	här äro lika / här är ju lika
314: 1	landsens fader / landets fader
314:11	man får samma / man för samma
314:21	som han nu måste / som han måste
315: 1	Ja! svarade / Ja, svarade
315:14	ändock / ändå

- 315:16 godhet. – – – Nu / godhet ... Nu
315:17 hem – Den kära gossen / hem. Den kära gossen
315:18 Farväl grefve Horn! ... Helsa sin kära grefvinna .... /
Farväl grefve Horn ... Helsa sin kära grefvinna ...
315:22 innanför! / innanför.
315:28 Ack kära, dronning, så äro alltid männen, de titta så långt bort /
Ack kära drottning, så äro männen, de titta alltid så långt bort
316: 7 en vän eller fiende / en vän eller en fiende
316: 9 fastän / fast
317:20 salongen utanför. / Fröken Düben // salongen utanför. Fröken Düben
318: 1 Jag har icke / Jag har inte
318: 8 hans släda / hans släde
318:15 min maka! / min maka.
318:23 Du menar utan Emerentia! / Du menar: utan Emerentia!
318:29 sin makes hemligheter / sin mans hemligheter
319: 2 som jag dock / åt hvilken jag dock
319:17 för min del. – Hvad / för min del. Hvad
319:32 en annan öppnas / en annan dörr öppnas
320:21 icke heller / heller icke
320:22 kungen var satt utanför / kungen satt utanför
321:14 On-ke! Bro-man har ic-ke synts än-nu /
Onkel Broman har icke synts ännu
321:20 der skörd ej blir. – Märkte / der blir. ej skörd. Märkte
321:26 Kina, så – så vore / Kina, så – vore
322:12 spektakel – Jag / spektakel. – Jag
322:14 tycker jag är / tycker att jag är
323:14 anstrykning / bestrykning
324: 2 hvartill han / hvartill denne
324: 6 räknade sig som / räknade sig såsom
324:31 Kungen / Konungen

Beskrivning av originalmanuskriptet

Originalmanuskriptet med titeln »Stråmannen.» finns på Örebro universitetsbibliotek och ingår i Mörnersamlingen (signum 186:2/10, Örebro universitetsbibliotek). Det består av 47 halvfolioblad av märket Lessebo, paginerade 1–20 och 24–50. Två textpartier saknas: text motsvarande SV 306:31–308:30, samt slutet på berättelsen, motsvarande SV 324:34–339:10 (se ovan s. 83).

Strindberg har i manus ändrat titeln från »Kungen och Dronningen.». Manuskriptet är tillgängligt digitalt i Litteraturbanken (litteraturbanken.se).

Strindbergs ändringar i originalmanuskriptet

Här redovisas ett urval av strykningar och ändringar omfattande minst två ord.

Sid- och radhänvisning ges först till SV, därefter sidhänvisning till MS.

- 292: 1 / 1 e titeln »Stråmannen»: *Kungen och Dronningen.* str
- 293: 4 / 2 e »nyförgylld på»: *koppartaket, denna krona om hvilken så många lystna ä t koppartaket.*
- 297: 6 / 7 e »hären mot Norge,»: *hade han bakom sig* str
- 301: 2 / 12 e »Ja, parlamentet»: *som skall nu hjälpa oss alla* str
- 301:30 / 13 e »Se så, se så!»: *Det kommer ingen dag, min vän,* str
- 309:34 / 25 e »hetsig herre»: *men med nog mycket lösa seder för öfrigt* str
- 311:16 / 28 e »syster till att»: *trampa på mig* str
- 311:18 / 28 e »avgöra»: *hvilket som är ä t hvad*
- 312: 2 / 29 e »i afton?»: *någon mer* str
- 312:35 / 30 e »förutan.»: *Det är ett gyckel Ers Majestät! –Ja, det är ett gyckel, men ett illavarslande gyckel!* str
- 321:10 / 44 e »efter att ha»: *slagit sig på ä t embéterat sig med*
- 323:12 / 47 e »Alströmer.» *och i ett hörn af* str
- 323:30 / 48 e »förhållandet,»: *så allvarligt* str
- 324: 3 / 49 e »lagar tilläto»: *i form af p* str
- 324: 7 / 49 e »icke undersåte»: *, så åtminstone mycket mer* str

Slutet på en berättelse om Fredrik I och Hedvig Taube

Slutet på en berättelse med samma ämne som *Stråmannen* (historien om Fredrik I och Hedvig Taube) finns på Kungl. biblioteket och ingår i Vilhelm Nylin's manuskript-samling (signum Vf 196 d:2; tidigare 1957/17:2). Titel och början av texten saknas. Enligt uppgift från Nylin, lämnad 1923, saknades början redan då han förvärvade manuskriptet (jfr Berendsohn 1957, s. 85). Det numera inbundna manuskriptet består av 12 halvfolioblad paginerade f–q (ca 22,5 × 18,5 cm). Pappret är av märket Lessebo Bikupa med vattenstämpel 1891 (p. f–j: Bikupa 1891; p. k–q: Lessebo). Texten är skriven med Strindbergs vanliga mörklila bläck, endast på bladens ena sidan. Endast Strindbergs handstil förekommer. En markering med blåkrita finns på p. l; spår av blåkrita finns på baksidan av flera blad. En renskrift av texten återges nedan. Texten har tidigare varit publicerad i Berendsohn 1957 men då med flera felläsningar.

[*början saknas*] fläckar att drottningen måste stanna hemma från en bal. Och hennes ansigte, tedde sig på afstånd som ett hvitt porslin med en stor näsa och ett par tjocka läppar, och de runda ögonhålorna tecknade sig som bruna fläckar, ur hvilka inga blickar kunde tränga fram till åskådaren. Nu märkte han allt hvad han förr icke kunnat se; förtrollningen var bruten, kärleken hade förlorat sin illuderande magt och var bortflugen. Men den hade icke dunstat bort och lemnat likgiltigheten kvar på botten, utan den hade surnat och afsatt hatets skarpa syror. Och när han såg henne den han älskat, och hvilken stängt ut honom, förskjutit honom, sitta här och pynta sig för honom, fattades han af det djupaste medlidande som så nära följes af föraktet. Han kände det som om han vore på väg att utsättas för en förförelse och insåg det lönlösa i att söka vinna något der intet gafs utan vederlag.

Obemärkt som han kommit smög han en omväg ut ur parken, steg upp i vagnen och befallde kusken köra i firsprång tillbaka till staden.

Det hade blifvit höst när konungens hessiska resa var till ända och när fregatten som hemtat honom saluterades vid Stora Sjötullen, erfor han det såsom ett hot och icke som en helsning. Underrättelserna hemifrån som i början kommit ganska tätt på hvarandra hade

småningom blifvit sällsyntare, och slutligen upphört. Uppfylld af farhågor var det därför som konungen såg den honom så kära Djurgårdsudden nalkas, och när han med kikaren kunde skönja det lilla huset under hvars tak fans det käraste han egde råkade han i sådan rörelse att han måste sätta sig på en kabelrulle. Och när en stund senare fregatten för god vind och fulla segel strök förbi udden såg han luckorna slutna för fönstren; klängrosorna voro nervissnade såsom af torra icke af frost; ett och annat rödt lysande äpple syntes mellan de sparsamma bruna löfven. Det såg med ett ord försummadt, öfvergifvet ut, och konungen trodde sig nu ega full bekräftelse på sina farhågor.

Landstigningen vid Skeppsbron skedde efter öfligt ceremoniel, men utan något uttryck af glädje öfver återseendet, och när den hemkomne monarken slutligen befann sig ensam i sina rum inom residenset vid Riddarholmen blef hans första fråga efter Assessor Broman något undvikande besvarad. Men då konungen dervid tog humör och hotade med sin onåd om icke assessorn genast efterskickades, yppades det att den uppfinningsrike vännen Broman blifvit anvisad bostad på Ekolsund hvarifrån han icke egde tillåtelse aflägsna sig sedan hans egendom blifvit stäld under administration.

Det dröjde en timme efter mottagandet af denna underrättelse innan konungen kunde förmå sig kalla på hofmarskalken för att mottaga det sista och hårdaste slaget hvilket han förutsåg skulle komma och hvilket han ville möta så sent som möjligt.

– Hvar befinner sig Grefvinnan Taube? framstötte han mycket häftigare än han önskat, då hofmarskalken knappt hunnit inom dörren.

– Ers Majestät – – –

– Fortare! Genast! – Och konungen ryckte inpå den inträdande.

– Grefvinnan Taube har flyttat hem till sina slägtingar ...

– På? ...

– Ladugårdslandet!

En half timme senare höll konungens vagn utanför ett litet tvåvåningshus på Sibyllegatan och en minut derefter stod konungen ini i trädgården. Han såg ljus lysa genom ett fönster och lik malen drogs han dit. Ini en låg men ganska stor sal möblerad enkelt och gammalmodigt satt en hvithårig gumma och knöt och bredvid henne en yngre qvinna som var svartklädd med ett hvitkantadt duk öfver hufvudet. Han trodde först att det var en nunna, och stärktes i sin tro då han märkte att hon läste i en svart bok med

silfverkors på permarne. Ansigtet kunde han icke se, men en gest af handen som vände bladen var tillräcklig att ge honom visshet om att det var hans maka Hedwig Taube.

När han ett ögonblick senare inträdde i salen der de båda qvinnorna sutto kände han straxt på sig att allt var slut, och detta så lifligt att han icke kom sig för att söka någon återknytning med det förflutna utan endast tog sin rol liksom en den der gör en visit.

Grefvinnan steg emellertid upp, föreställde sin faster och bad konungen taga plats.

– Jag hade väntat Er personliga närvaro, sade hon, för att få säga Er det Herren i sin nåd öppnat mina ögon för det otillbörliga i min vandel, att jag vändt ryggen åt det som varit och nu endast har blicken rigtad mot det som framom och ofvanefter är!

– Är det allt Du har att säga mig, Hedwig, svarade konungen, så har Du aldrig begått en så stor synd förr.

– Vi förstå icke hvarann, och derfor synes mig gagnlöst att tala!

– Nåväl, om vi icke hafva oss emellan något personligen, så har jag och mitt barn det: Hvar är mitt barn?

– Det är i bättre händer än både mina och Edra!

– Mitt barn har det bäst i min vård!

– Jag tror icke Ers Majestät har mera laglig rätt till mitt barn än jag fick laglig rätt att som Er maka åtnjuta världens aktning!

Konungen kände det bindande och förebrående i tillvitelsen, men han hade det lifligt för sig att utan detta barn, som han gifvit det bästa och för hvars uppfostran skull han gjort sig sjelf bättre, han måste sjunka. Han beqvämade sig derfor till att tigga:

– Jag erkänner sakförhållandet, men kan icke förebrå mig något då landets lagar hindrat mig att gifva Er och barnet den helgd som Ni hade rätt att åtnjuta! – Hvar är mitt barn?

– Det är långt härifrån, och är genom Riksens Ständers och Presterståndets beslut för alltid skildt från Er.

– Riksens Ständers konung har då icke en gång rätt att älska hvem han vill, hata hvem han vill, vara likgiltig mot hvem han vill? Har detta fria land haft en sådan tyrann förr?

– Här är icke någon politisk klubb, Ers Majestät, inföll nu den gamla fastern, och vår släkt har redan haft nog af ledsamheter för att den inlåtit sig med Er!

Och med en gest, resande sig, visade hon konungen dörren.

När konungen steg upp i vagnen var det honom som om han bestigit schavotten, och löparen måste flera gånger upprepa sin fråga hvart hans Majestät behagade fara.

– Till Djurgården! befallte konungen och kusken förde honom utan att vänta närmare order ut åt Djurgården och i rigtning mot Waldemarsudden.

I uppkörsallén gaf konungen ett tecken åt kusken att han skulle stanna och efter att ha stigit ur vagnen gick han ner mot villan.

Höstaftonen var mörk utan att vara kolsvart och det blåste en svag vind genom de halft avlöfvade träden. Konungen som alltid bar nycklarne på sig, öppnade porten och kom in på gården. Sanden gnisslade under hans fötter och löfvet prasslade som om han hade gått i papper. Utan att egentligen veta hvad han sökte, vandrade han omkring, på måfå i parken, och hans nerver voro så spända att han kunde urskilja trädslagen på suset i löfven. Öppet, mäktigt som ett c-dursackord spelade vinden i ekens fasta jetteharpa; hviskande, mildt svepande rörde sig björkens veka qvistar. Och när hans tankar blifvit ledda in på denna lek, gingo de vidare af sig sjelfva, och det roade honom snart att gissa under hvad slags träd han befann sig. Fruktan för att känna sorgen bryta fram var nemligen så stark att till och med de likgiltigaste saker ådrogo sig hans uppmärksamhet. Och när han kommit in i trädgården sökte han af lukten utröna hvad som vuxit på sängarne, der ännu ruttnande stånd af purjo och selleri, kål och dill lågo kvar. Slutligen sökte han med fingrarne känna ut de blomstånds arter som blifvit stående, fick handen full af Dahlians mulliga blomkorgar, stack sig på eternellens hårda fjäll, ref sig på rosenbuskens taggar.

När han passerade vextuset kände han huru det hettade om öronen af harm och blygsel vid minnet af det enda käpprapp han erhållit i sitt lif, och som han aldrig fått tillfälle att hämnas.

Han kom upp på gårdsplanen, såg genom dunklet en hvit bild på en sockel. Han visste att det var en amorin, men i mörkret ändrade den form och såg ut som en gosse hvilken höll händerna för ansigtet att dölja sin gråt.

De knubbiga benen blefvo i skymningen så smala och hela den lilla gestalten syntes sammandragen af snyftningarne. Nu bröt sorgen ut sedan den fått ett uttryck och ur minnet från sagorna klang den underbara, vemodsfulla strofen ur Rosa Lill och Långa Leda, hvilken han upprepade med halfhög av tårar qväfd röst.

Spelar min lind?
Sjunger min näktergal?
Gråter min lilla son?
Gör din herre sig någonsin glad?

Din lind spelar icke;
Din näktergal sjunger icke;
Din son gråter båd natt och dag;
Din herre gör sig aldrig någonsin glad.

Under smärtan böjde han hufvudet så att hatten föll af, och nu ref blåsten om i hans hår, under det tårarne runno så heta först utmed kinderna, för att sedan så kalla droppa ner på hans knäppta händer.

Han ropade sin sons namn och började häftigt vandra omkring på gården såsom om han sökte honom. Vid trappan föll han på knä, sökte med handen som en blind, efter ett aftryck i sanden af den lilla fot han så väl kände, som han så många gånger varit med om att sticka rätt in i strumpan eller »bussa» kängan på. Men hur han trefvade råkade han få i handen ett föremål som befans vara en trähäst utan hufvud. Den var så kall och fuktig af nattedagen, att konungen intogs af medlidande, löste af halsduken och svepte den ofärdiga hästen i den. Lade den i sitt knä och vaggade som om det vore ett litet barn, och som han sett sin son ofta göra. Och under detta sjöng han till en egen melodi som han uppfann för tillfället: Spelar min lind, Sjunger min näktergal, Gråter min lilla son ...»

Regnet började falla, men konungen märkte det icke, utan blef sittande.

Efter ett par timmars förlopp fans konungen af löparen liggande på en löfhög bland en hop skräp som han gått och plockat ihop. Läkaren som tillkallades vid hemkomsten till residenset förklarade att konungen drabbats af ett lindrigt slaganfall, men att han kunde lefva ännu i många år, till landets fromma. Och det gjorde han också, fastän han förföll, sakta men säkert.

Textens placering i Samlade Verk i förhållande till originalmanuskriptet och första upplagan

Vid jämförelsen avses genomgående översta raden på respektive SV-sida.

<i>Sida i SV</i>	<i>Sida i MS</i>	<i>Sida i U 1</i>
292	1	31
294	3	36
296	6	42
298	8	48
300	11	54
302	14	60
304	16	66
306	19	71
309	24	80
311	27	86
313	31	89
315	34	98
317	37	103
319	41	109
321	44	116
323	47	120
325	–	126
327	–	132
329	–	137
331	–	143
333	–	149
335	–	154
337	–	160

En kunglig revolution

Textläget

Bastexten för etableringen av *En kunglig revolution* i Samlade Verk har varit U 4, vilket var textens första framträdande i tryck.

En kunglig revolution publicerades i april–maj 1905 på A.-B. Ljus förlag som en del fjärde upplagan av *Svenska öden och äventyr*, band IV (ss. 663–686; de två sista häftena, h. 42–43). Enligt Svensk bokförteckning i Svensk Bokhandels-Tidning utkom det näst sista häftet under perioden 27/4–3/5 och det sista häftet under perioden 18–24/5 1905. (Notera att numreringen av häften i Svensk Bokhandels-Tidning är missvisande; jfr ovan s. 22).

Berättelsen ingick i alla efterföljande upplagor av *Svenska öden och äventyr* tryckta under Strindbergs livstid.

Originalmanuskriptet som finns vid Malmö Museum (inventariernr 51254) var inte känt för redaktionen när textvolymen utgavs 1990 och har därför inte påverkat textetableringen.

Utgivarens egna ändringar

Sid- och radhänvisningar ges till SV. Först citeras SV, därefter U 4.

- 344:12   prospektionslistan / prespektionslistan [*U 4 = MS*]
350:20   handsken / hansken [*SV = MS*]
356: 1   skrikande: jag / skrikande »jag [*MS: skrikande jag*]

Beskrivning av originalmanuskriptet

Originalmanuskriptet förvaras vid Malmö Museer (inventariernr 51254), dit det kom genom en testamentarisk gåva 1954. Manuskriptet är inköpt på Lunds bokauktionskammare 6/11 1909. Det består av 39 blad, varav en opaginerad titelsida och 38 kvartobladd paginerade 1–38 (ca 19 × 23 cm). Titeln på den opaginerade titelsidan är »En Kunglig Revolution.»; på p. 1 upprepas titeln »En kunglig Revolution.». Enligt Margareta Brundins anteckningar (kopia i Bengt Landgrens arkiv, UUB) finns följande vattenmärke: Lessebo Bikupa No 2 1901, utom p. 29 som har årtal 1898 och p. 32 som har 1900. Text finns endast på ena sidan. Manuskriptet är hårt inbundet i chagrinband, så att all text inte kan läsas. Märken av sättarens fingrar finns. Manuskriptet är tillgängligt digitalt i Litteraturbanken (litteraturbanken.se).

Manuskriptet uppmärksammades av redaktionen för Samlade Verk efter utgivningen av SV 14 och har således inte använts vid textetableringen. Om inget annat anges kommer text i det följande att citeras efter MS.

Inga väsentliga skillnader finns mellan texten i MS och i U 4 (och följaktligen SV). Av de många smärre skillnaderna är de allra flesta typiska för den redaktionella bearbetningen som Strindbergs texter brukade genomgå på förlaget.

Dit hör kommateringen, som i Ljusupplagan 1905 är konsekvent genomförd enligt dåtida regler. Generellt gäller att Strindbergs kommatering i MS är mer sparsam än den i U 4. Användningen av övriga interpunktionstecken i MS är stundtals mer expressiv och mer oregelbunden än i U 4. Sålunda finns ett fåtal textställen där utropstecken i MS ändrats till punkt i U 4, eller där Strindberg använt helt andra skiljetecken än de som finns i U 4. Användningen av citationstecken i U 4 är inte alltid konsekvent, vilket lett till skillnader mellan SV och MS; det gäller exempelvis ett antal repliker där SV saknar citationstecken, medan MS använder sådana: »Hade [...] förhatligt ...» (p. 16; 348:31–35); »Er [...] se!» (p. 20; 350:37–38); »jag qväfs, giftblandare!» (p. 29; 356:1); »Endast [...] embeten!», p. 32; 357:30–32. På ett textställe har ett tankstreck försvunnit i U 4: »Anckarström! – Jag» (p. 12; 346:19). I ett annat fall har ett tankstreck fått ersätta ett kommatecken och tre punkter som finns i MS: »arrendator, ... är» (p. 24; 353:3).

Användning av stor begynnelsebokstav är vanligare i MS än i U 4. I MS är pronomen »Du» och »Er» genomgående skrivna med stor begynnelsebokstav, vilket i U 4 normaliserats till liten bokstav.

I regel använder Strindberg verbens pluralformer, förutom i några få fall, vilka i U 4 blivit normaliserade till dåtida standardsvenska (SV följer U 4; först anges formen i U 4, och därefter formen i MS):

348:24 / 15	konspirera ni / konspirerar ni
352: 7 / 22	de deklamera / de deklamerar
356:11 / 30	vi också ha / vi också har
357:23 / 32	Några säga / Några säger
359:12 / 35	ha endast kungar gjort / har endast kungar gjort

I något fall har verbens talspråksformer i MS normaliserats till standardsvenska i U 4: »svarte» (p. 12; 346:35 »svarade»). Även i några andra fall märks att U 4 följer mer strikta stavningskonventioner: i MS skriver Strindberg genomgående »ska» och »stan», vilket i U 4 ändrats till »ska'» och »sta'n» (t.ex. 342:2, 345:36, 346:30, 346:34, 349:34, 350:24, 355:27, 355:28, 355:30); SV som etablerats efter U 4 följer den senare stavningen. Motsvarande gäller »längesen» i MS som ändrats till »längese'n» i U 4 (348:29), »sen» till »se'n» (355:31) och »Logår'n» till »Logårn» (360:21). Två gånger har MS formen »Sverge», vilket i U 4 ändrats till »Sverige» (t.ex. 357:14). Enstaka skrivfel i manuskriptet har rättats i U 4; det gäller exempelvis ändringarna »ock» till »och» (p. 6; 343:6). I övrigt finns enstaka smärre ändringar eller tillägg (först anges lydelsen i U 4, som följts i SV, och därefter lydelsen i MS):

343: 5 / 6	han sig nu / han nu sig
354:36 / 28	1 del zink / 1 Zink
355:13 / 28	angelägna att synas / angelägna synas
355:14 / 28	rusade / rasade

Några få ord har i MS ett bindestreck, som tagits bort antingen i U 4: »ballett-sättet» (p. 19; 350:22), »ljud-minnen» (p. 21; 351:17), eller i SV: »hand-gest» (p. 20; 350:31;

i U 4 infaller radbrytningen mitt i ordet). Strindbergs franska stavning av ord som »succès» (p. 22, 352:10) har i SV (men inte i U 4) normaliserats till svensk stavning; stavningen av ordet »faveur» har dock försvenskats redan i U 4 (p. 34, 358:30).

U 4 återger substantivens pluraländelser i huvudsak troget manuskriptet, förutom i några få fall där *-arne* i MS blivit ersatta med *-arna* i U 4, exempelvis på p. 31: »näringarna» (357:9) och »beskyllningarna» (357:13).

Strindberg växlar mellan olika sätt att skriva kunganamn i MS: ibland är ordningstalet angivet med romersk siffra, ibland utskrivet i ord. U 4 använder oftast romersk siffra. Vid några instanser har U 4 normaliserat Strindbergs stavning (först anges formen i U 4, därefter motsvarigheten i MS):

345: 4 / 9	Gustaf I / Gustaf den Förste
347:25 / 14	Gustaf III / Gustaf den Tredje

I två fall behåller U 4 den med ord angivna siffran: »den hårde Carl den Elfte» (p. 35; 359:13) och »Tag varningen i tid, Gustaf den Tredje, annars få vi aldrig se Den Fjerde på tronen!» (p. 36; 359:28). Genitiv-s skrivs i MS vanligen i upphöjd position, ibland understruket:

343:37 / 7	Carl XII:s / Karl XII ^s
357:14 / 31	Carl XII:s / Carl XII ^s

I MS är Strindberg inkonsekvent vid stavningen av namnet Karl, något som U 4 i regel normaliserar till Carl (i SV är namnet genomgående normaliserat till Karl).

Varken MS eller U 4 är helt konsekventa vid särskrivning. En växling mellan sär- och ihopskrivning förekommer (först anges formen i U 4 och därefter formen i MS):

343:37 / 7	alltsedan / allt sedan
354:26 / 27	ihop / i hop
358:16 / 33	Tills vidare / Tillsvidare

I SV har alla citationstecken vid replikerna normaliserats till tankstreck i enlighet med Strindbergs vanliga teknik i övriga noveller i *Svenska öden och äventyr* och annorstädes. U 4 använder två olika typer av anföringstecken: » används runt repliker, medan särskilda betoningar i replikerna markeras med ’ runt orden. I såväl MS som SV saknas den första typen av anföringstecken, medan man för den senare typen av betoningar använder » i SV och ’ i MS. I de flesta fall är detta oproblematiskt, men vid några enstaka tillfällen blir tolkningen tvetydig. Det gäller positioner där det kan vara svårt att avgöra om apostrofen i U 4 betyder anföring eller utelämnning av ordslut, såsom »Huvudsta’» (citerat efter SV, 346:35). I MS är användningen av olika anförings- och interpunktionstecken något oregelbunden, bland annat i detta fall (p. 12). Att U 4 skriver »Huvudsta’» beror troligen på att tecknet tolkas som avslutande anföringstecken på en replik (huvudpersonerna befinner sig på godset Huvudsta i Solna, jfr 340:2).

Enstaka ändringar finns i MS. Bland de mer intressanta kan nämnas ändringen från »folket» till »borgarskapet» (p. 5; 342:37).

Förarbeten

Två skisser med liknande ämnen som *En kunglig revolution* finns i SgNM 2:7,1 och 2:7,7. Historiska anteckningar om Gustav III:s tid finns i 2:7,2–3.

- SgNM 2:7,1 Omslag folio (Lessebo Bikupa 1898). På första sidans mitt »Gustaf III». Texten ovanför rubriken börjar »Gustaf III utför ensam hvad Franska Revolutionsmännen utförde = störtade Adeln med de tre ofrälse ståndens hjälp. Detta hade han börjat redan 1772. Men fullbordande revolutionen 17 Februari 1789.» Längre ned »Kompositionen./ [klammer] 1789 års Envälde: jemfördt med Franska Revolutionen./ Men Han firas i början som Frihetsmannen från 1772. – – →» Under rubriken »Personer:» med en förteckning. Även blåpenna. Under- och överstrykningar med färgpennor. Rubriken färglagd. [Hel sida text.] Innehåller 2:7,2–19.
- SgNM 2:7,7 Foliobladd (Lessebo Bikupa 1898) »Gustaf III./ (Upplyst despot)» med text bl.a. »På Huvudsta Göran Perssons, hos Fredrik Horn [klammer] Natt och Dag, med Ribbing [klammer] [struket: Natt och Dag]/ Folkungar/ Sturar och Anckarström./ Läsa tidningar om Franska Revolutionen./ frihetsträd = Carmagnole = Frygiska Mössan.» Understrykningar med färgpennor. Färglagd rubrik. [Mer än halv sida text.]

Textens placering i Samlade Verk i förhållande till originalmanuskriptet
och första upplagan

Vid jämförelsen avses genomgående översta raden på respektive SV-sida.

<i>Sida i SV</i>	<i>Sida i MS</i>	<i>Sida i U 4</i>
340	1	663
345	9	668
350	18	674
355	28	679
360	36	685

ERRATA

Förteckning över errata

Följande ändringar kommer att införas i en eventuell ny tryckning av textvolymen.

Titelbladets baksida

		<i>skall ändras till:</i>
kolofon	© <i>Strindbergssällskapet</i>	© <i>Stockholms universitet</i>

Texten

		<i>skall ändras till:</i>
69:37	sista hand. – Dertill kom	sista hand. Dertill kom
73: 1	upplevat – Varje	upplevat. – Varje
204:14	defension,ty	defension, ty
283:26	underoffcersvärja	underofficersvärja
284:30	substrater	Substrater ...

Kommentarer

		<i>skall ändras till:</i>
365:23	tionde häftet av <i>Svenska öden</i> (sista häftet i band II)	sista häftet i band II av <i>Svenska öden</i>
365:27	biografisk och bibliografisk	bibliografisk och bibliofil
376:36	tredje häftet	trippelhäftet 3–5
382: 3	1888	1822
394: 5	än hr Strindbergs	är hr Strindbergs
397: 5	häfte 9	häfte 4
397: 6	häfte 10	häfte 5
397: 7	häfte 10	häfte 5
397: 8	häfte 10	häfte 5
397:10	häfte 3	häfte 3–5
397:13	häfte 3	häfte 3–5
397:14	häfte 3	häfte 3–5

399:12	lycksaligaste	lyckligaste
454:38	Yngligaätten	Ynglingaätten
458: 4	gymnasium	gymnasium; dialogen mellan Benzelius och en djäkne är nästan ordagrant återgiven efter Biographiskt lexikon öfver namnkunnige svenska Män, 2, 1836, s. 83

DOKUMENT

Förteckning över faksimilerade dokument

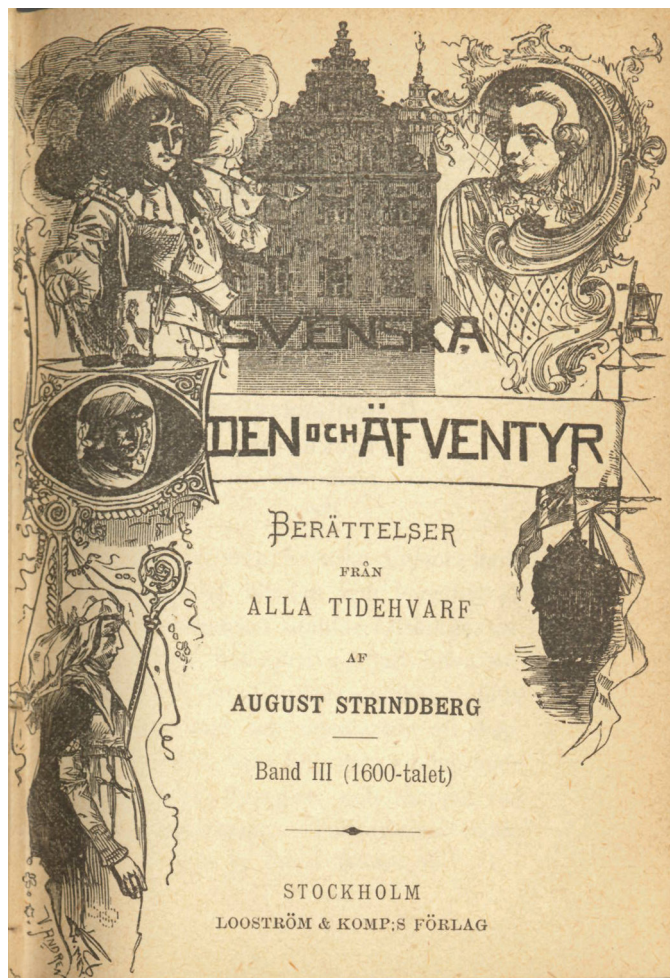
- Dok. nr 14:1. Förlagspärm till U 1, band III, av *Svenska öden och äventyr*.
- Dok. nr 14:2. Titelsidan till U 1, häfte III:1.
- Dok. nr 14:3. Originalmanuskriptet till *De lycksaliges Ö*, p. 26
(Mörnerarkivet, Örebro universitetsbibliotek).
- Dok. nr 14:4. Originalmanuskriptet till *Vid Likvakan i Tistedalen*, p. 1
(Mörnerarkivet, Örebro universitetsbibliotek).

Dok. nr 14:1. Förlagspärm till U 1, band III, av *Svenska öden och äventyr*. Exemplet tillhör redaktionen för Samlade Verk.

Dok. nr 14:2. Titelsidan till U 1, häfte III:1.

~~Likvakan i Tistedalen~~
~~Den likvakan i Tistedalen~~
~~Likvakan i Tistedalen~~

(3246 1)

Cap. I.

- De sa "Lunch!" hi' det, som var man Rustar en
sten i gytja: och hi' var det slut med stora lifuel
som kallats Den tolfte Karl: derren skydde oss alla!

Si berättade för kände gännen löjtnant Carlberg
den stora händelsen till lifmedikus Neuman inne
i stugan: Tistedalens byg der de både trogne
hålls likvaka.

- Och så sa' general Maigreb: La piece est finie.
allons souper: kallade medikus liksom för sig själv.
yojo! - allons souper! - Nu ja vi se hvem som
skall bestå fiolerna. Götrens lusse kunde tusen
daler tillfrimmygt som kom till KrigsRustan
i går. har arfprinsen utdelat till det högre
Krigsbefälet: Det kommer att göra hvad det kan.
Gör det vi:

Vid ljudet af kullranps utanförs reste sig med.
Kus och gick med halgljusch ut i fästnings
för att motiga någon som han väntade. Sten
Rete var det alldeles nedmärkt och den fallande
trän smalle till smuts med det-annars den föll.
Men afus granströgen, högt upp på himmelen
synes som ett norrsken afus Fredrikstens höjdes
der fienden kände glädjehån.

O kullranpet som varmare och stract synes
en Kurirs gula skinnbyxor mellan fyra
svarta hästben rusa förbi, under det ljudet
af ^{ryttarens} pistolade som pistolskott.
- Det var arfprinsens till Stockholm: munnade
medikus kallat löjtnanten som stannat inne

